

Lyhytaikaisvangin rangaistus- ajan suunnitelman tavoitteet ja toiminta vankeusaikana

Vankien ja työntekijöiden näkökulmia

Niina Honkamäki

OPINNÄYTETYÖ
Lokakuu 2021
Sosiaali- ja terveysalan
ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Kliinisen asiantuntijan koulutus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Kliininen asiantuntija, sairaanhoitaja YAMK

HONKAMÄKI, NIINA:

Lyhytaikaisvangin rangaistusajan suunnitelman tavoitteet ja toiminta vankilassa
Vankien ja työntekijöiden näkökulmia

Opinnäytetyö 67 sivua, joista liitteitä 6 sivua
Lokakuu 2021

Suomalaiset vankeustuomiot ovat lyhentyneet ja lyhytaikaisvankien määrä on kasvanut. Vankiloiden toiminnot on suunniteltu pitkälti pidempiä tuomioita suorittavien vankien tarpeiden perusteella. Työskentelytapoja tulee kehittää ja luoda uudenlaisia palveluja, jotta lyhytaikaisvangit saavat tuomionsa aikana yhdenvertaista kohtelua, pystyvät saavuttamaan rangaistusaikaisia tavoitteitaan ja saavat tukea tarvitsemiinsa asioihin.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata Satakunnan vankilan Huittisten osaston lyhytaikaisvankien ja heidän kanssaan työskentelevien työntekijöiden näkökulmia siitä, miten lyhytaikaisvangin rangaistusajan suunnitelman mukaiset tavoitteet sekä muut palvelutarpeet saadaan huomioitua tuomion aikana. Tavoitteena oli tuottaa tietoa lyhytaikaisvangin vankeusaikaisen työskentelyn hyvistä käytännöistä sekä kehittämistarpeista. Opinnäytetyössä käytettiin laadullista tutkimusmenetelmää. Aineisto kerättiin haastattelemalla lyhytaikaisvankeja sekä heidän kanssaan työskentelevää henkilökuntaa. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tulokset osoittivat, että lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelman tavoitteet liittyvät usein päihdetilanteen kartoitukseen, perhesuhteiden ylläpitoon sekä vapautumisen valmisteluun. Vankeusaikana vankeja tulisi tukea päihhteettömyyden tavoitteluun sekä auttaa käytännön asioiden, kuten etuusasioiden hoitamisessa. Tulosten perusteella Huittisten osastolla lyhytaikaisvangit pääsevät helposti työntekijöiden vastaanotoille ja ulkopuolisiin päihdekuntoutuslaitoksiin sijoittaminen on sujuvaa. Tulokset osoittavat, että lyhyt rangaistusaika koetaan haasteeksi vankien kokonaisvaltaisen tilanteen tukemisen kannalta.

Opinnäytetyössä tuotetun tiedon perusteella lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelmien mukaisen työskentelyn kehittämissuunnitelmana ovat moniammatillisen yhteistyön lisääminen sekä työskentelytapojen ja palvelujen kohdentaminen aiempaa enemmän lyhytaikaisvangeille sopiviksi.

Asiasanat: lyhytaikaisvanki, rangaistusajan suunnitelma, vankeusaika

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Clinical Expertise and Development

HONKAMÄKI, NIINA:
A Short-Time Prisoner's Sentence Plan and Action in Prison
The Perspectives of Prisoners and Staff

Bachelor's thesis 67 pages, appendices 6 pages
October 2021

Finnish prison sentences are shorter than before, and the number of short-term prisoners has increased. Prison operations are designed based on the long-term prisoner's needs. Working methods need to be developed and new types of services created so that short-term prisoners receive equal treatment during their imprisonment.

The purpose was to describe the short-term prisoners' and employees' views on the sentence of a short-term prisoner and how the objectives of the sentence plan and the other needs of the prisoner can be considered during the sentence. The aim was to provide information on good practices and development needs of working with short-term prisoner. The thesis was conducted using a qualitative study method. The data were collected from short-term prisoners and employees through in-person interviews. The data were analyzed by using content analysis.

Short-term prisoners' objectives of sentence plans are related to the investigation of the substance abuse situation, the maintenance of family relations and the preparation for release. During the sentence prisoners should be given support in substance abuse reduction and help in practical matters, such as applying for income support. Short-term prisoners have easy access to staff receptions and placement in substance abuse rehabilitation facilities is smooth. The results show that the short sentence is a challenge for comprehensive support for prisoners.

The development suggestions include increasing multi-professional cooperation and developing and targeting working methods and services more suitable for short-term prisoners.

Key words: imprisonment, sentence plan, short-term prisoner

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITE	8
3	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	9
	3.1 Toimintaympäristö.....	9
	3.2 Lyhytaikaisvanki.....	10
	3.3 Vankila ympäristönä.....	11
	3.4 Rangaistusajan suunnitelma	12
	3.5 Lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelman toteutuminen ...	13
	3.6 Vankien arjen haasteet	14
	3.7 Sakko- ja lyhytaikaisvankihanke.....	16
4	TUTKIMUSMENETELMÄT, AINEISTONKERUU JA ANALYYSI	17
	4.1 Laadullinen tutkimus	17
	4.2 Tutkimukseen osallistujat	17
	4.3 Aineistonkeruu	18
	4.4 Aineiston analyysi	19
5	TULOKSET	22
	5.1 Lyhytaikaisvankien rangaistusajan tavoitteet	22
	5.1.1 Päihdetavoitteet.....	23
	5.1.2 Arkipäivän toiminnot	25
	5.1.3 Vapautumisen valmistelu.....	28
	5.2 Lyhytaikaisvankien palvelutarpeet.....	30
	5.2.1 Sujuva yhteistyö vankeusaikana.....	30
	5.2.2 Hallittu vapautuminen	32
	5.3 Vankilan toiminta ja sen kehittäminen	33
	5.3.1 Toimivat käytännöt	33
	5.3.2 Kehittämiskohteet.....	35
6	POHDINTA	39
	6.1 Eettisyys.....	39
	6.2 Luotettavuus	40
	6.3 Tulosten tarkastelu.....	43
	6.3.1 Lyhytaikaisvangin rangaistusajan tavoitteet	43
	6.3.2 Lyhytaikaisvankien palvelutarpeet.....	46
	6.3.3 Vankilan toiminta ja sen kehittäminen	49
	6.4 Johtopäätökset ja kehittämissuhteet	52
	6.5 Jatkotutkimusaiheet	55
	LÄHTEET.....	57

LIITTEET	62
Liite 1. Opinnäytetyössä käytetyt alkuperäisartikkelit	62
Liite 2. Haastattelurunko	64
Liite 3. Tiedote tutkimuksesta	65
Liite 4. Tietoon perustuva suostumus	67

1 JOHDANTO

Rikosseuraamuslaitos (RISE) toimii valtakunnallisesti ja vastaa vankeusrangaistusten sekä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta (Rikosseuraamuslaitos 2020b). Rikosseuraamuslaitoksen perustehtäviin kuuluu vastata tutkintavankeuden toimeenpanosta sekä yhdyskuntaseuraamusten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpanosta. RISE:n keskeisiä tavoitteita on tukea tuomittuja aktiivisesti kohti rikoksetonta elämäntapaa, työskennellä turvallisesti ja avoimesti sekä huolehtia henkilöstön hyvinvoinnista ja motivaatiosta. (Rikosseuraamuslaitos 2020d, 4–6.) Vankiloiden toiminnan kannalta on keskeistä, että vankeusaika on vankien näkökulmasta sujuvaa ja oikeudenmukaista. Suomalaiset vankeusrangaistukset ovat tyypillisesti lyhyitä, mutta siitä huolimatta Rikosseuraamuslaitoksen toiminta toteutuu nykyisellään pitkälti pitkäaikaisia tuomioita suorittavien vankien ehdoilla. Vankeuslainsäädäntöön vuonna 2006 tehdyillä uudistuksilla pyrittiin edistämään vankien elämänhallintaa ja oikeusturvaa. Kehittämistä on edelleen, sillä noin 40 % suomalaisista vangeista suorittaa tuomiotaan alle kolmen kuukauden ajan. Lyhytaikaisten vankien rangaistusajan suunnittelun ja toteutuksen tulisi siis olla entistä keskeisemmässä roolissa. (Piispa & Lind 2021, 31.)

Lyhytaikaisvangit on kansainvälisissä keskusteluissa määritelty vangeiksi, joiden tuomiot ovat korkeintaan kuusi kuukautta pitkiä. Määritelmän suhteen on kuitenkin tutkimus- ja maakohtaisia eroja, joten yleisesti tarkasteltuna lyhytaikaisvankien tuomiot voivat olla pituudeltaan 15 päivän ja 18 kuukauden välillä. (Kivivuori & Linderborg, 2009, 1, 187.) Suomalaiset vankeustuomiot ovat kuitenkin lyhentyneet ja lyhytaikaisvankien määrä on kasvanut, mikä on johtanut lyhytaikaisvankien määritelmien tarkentamiseen. Nykytilanteen mukaan lyhytaikaisvangeiksi määritellään ne vangit, joiden suoritettavan tuomion aika on maksimissaan neljä kuukautta. Suomen vankiloissa tuomiotaan suorittaa noin 3000 henkilöä. Noin neljäsosa vangeista suorittaa alle vuoden rangaistuksia. (Kainulainen & Saari 2021, 33.)

Rikosseuraamuslaitoksen määrittelemät arvot ohjaavat kohtelemaan tuomittuja asiallisesti, inhimillisesti sekä keskenään tasavertaisesti. RISE:n nykyinen vuo-

sille 2021-2024 laadittu strategia myös pyrkii siihen, että vankien asiakas- ja toimintaprosessit olisivat sujuvia. Rangaistusten täytäntöönpanossa painotetaan myös yhteiskunnallista vaikuttavuutta, ja toiminnassa toteutetaan yhdenvertaista kohtelua sekä oikeusturvaa. (Rikosseuraamuslaitos 2020a.) Työskentelytapojen muutos vaatii kuitenkin laitoksilta uudenlaisia palveluja, jotta lyhytaikaiset vangitkin saisivat tuomionsa aikana yhdenvertaista kohtelua pidempiä tuomioita suorittaviin nähden ja pystyisivät saavuttamaan rangaistusajan suunnitelmassa määritellyjä tavoitteita (Pajuoja 2019).

Länsimaissa vankilalla on neljä tehtävää: Olla rangaistuslaitoksia, pyrkiä estämään yhteiskunnan rikollisuutta, vahvistaa turvallisuutta eristämällä vangit muun väestön keskuudesta sekä kuntouttaa vankeja heidän asenne- ja käyttäytymismalleihinsa vaikuttamalla takaisin yhteiskuntaan (Kurki 2010, 169–170). Vaikka vankiloiden toiminta on muuttumassa asteittain kuntouttavaan suuntaan, niin sen perustoiminnan pääpaino on kuitenkin yhteiskunnan turvallisuuden ylläpidossa. Silti vankeinhoidolta vaaditaan nopeampaa kehittymistä, sillä lyhytaikaisvankien määrä kasvaa ja vankien tarpeet muuttuvat. (Kainulainen 2021, 39.)

Tämän opinnäytetyön aiheen tarve nousi Rikosseuraamuslaitoksen Satakunnan vankilan Huittisten osastolta, jonka toiminta on keskittymässä enemmän lyhytaikaisvankien tuomioiden toteuttamiseen. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Huittisten osaston henkilökunnan sekä lyhyitä tuomioita suorittavien vankien näkökulmia siitä, millaisia tavoitteita lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelmiin on kirjattu ja mitä muita palvelutarpeita vankeusaikana ilmenee. Tarkoituksena oli myös selvittää vankilan hyviä käytäntöjä sekä kehittämiskohteita lyhytaikaisvankien kanssa työskenneltäessä.

Vaikka aihe oli osaltaan työelämälähtöinen, kiinnosti se opinnäytetyön tekijää henkilökohtaisestikin. Opinnäytetyön tekijä työskentelee Huittisten osastolla päihdetyön erityisohjaajana ja kohtaa työssään säännöllisesti lyhytaikaisvankeja. Työn kautta on noussut esiin tarve siitä, että sakko- ja lyhytaikaisvankien tarpeisiin tulisi pystyä reagoimaan entistä joustavammin. Opinnäytetyössä käsitellään lyhytaikaisvankien tuomion aikaisia toimia niin vankien kuin vankilan työntekijöidenkin näkökulmasta.

2 TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Satakunnan vankilan Huittisten osaston lyhytaikaisvankien ja heidän kanssaan työskentelevien työntekijöiden näkökulmia siitä, miten lyhytaikaisvangin rangaistusajan suunnitelman mukaiset tavoitteet sekä muut palvelutarpeet saadaan huomioitua tuomion aikana. Tarkoituksena oli myös selvittää, mitä palveluja vankilassa tulisi tarjota lyhytaikaisvangeille tavoitteiden ja tarpeiden saavuttamiseksi sekä millaisia onnistuneita käytäntöjä tai kehittämistarpeita lyhytaikaisvangin rangaistusaikaisen työskentelyn toteuttamisessa on.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä tavoitteita ja tarpeita lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelmat sisältävät?
2. Mitä palveluja vankilassa tulisi tarjota, jotta lyhytaikaisvangin tarpeet saadaan huomioitua tuomion aikana?
3. Millaisia onnistuneita käytäntöjä tai kehittämistarpeita lyhytaikaisvangin rangaistusaikaisen työskentelyn toteuttamisessa on?

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelman mukaisten tavoitteiden sekä muiden tarpeiden huomioimisesta sekä toteutumisesta Satakunnan vankilan Huittisten osastolla. Saatujen tietojen perusteella on mahdollista kehittää laitoksen toimintaa ja palveluja yhä enemmän lyhytaikaisvankien tarpeita vastaaviksi.

3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyön tiedonhaussa käytettiin sekä suomalaisia että ulkomaisia tietokantoja. Hakuja tehtiin Academic Search Ultimate-, CINAHL-, Medic-, PubMed- ja ProQuest -tietokannoista. Hakusanoja olivat vanki, lyhytaikaisvanki, vankila, vankeusaika, tuomio, rangaistusaika, rangaistusajan suunnitelma, prisoner, short-term prisoner, short-time prisoner, prison, imprisonment, sentence ja sentence plan. Tiedonhaun kriteereiksi asetettiin julkaisuvuodet 2010-2021, mutta vanhempiakin julkaisuja hyväksyttiin, koska ne sisältönsä puolesta olivat ajankohtaisia. Käytettyjen alkuperäisartikkelien tuli olla tieteellisiä ja vertaisarvioituja sekä suomen-, englannin- tai ruotsinkielisiä. Tietokantojen lisäksi tiedonhakua tehtiin manuaalisesti. Alkuperäistutkimusten (Liite 1) lisäksi teorian tiedon perustana käytettiin Rikosseuraamuslaitoksen julkaisemia tietoja sekä muuta aiheeseen liittyvää kirjallisuutta.

3.1 Toimintaympäristö

Tässä opinnäytetyössä keskitytään tarkastelemaan lyhytaikaisvangin rangaistuksen aikaista toimintaa ja tarpeisiin vastaamista Satakunnan vankilan Huittisten osastolla. Rikosseuraamuslaitoksella on 26 vankilaa, jotka jakautuvat kolmeen erilliseen rikosseuraamusalueeseen (Kainulainen & Saari 2021, 13). Vankiloista 15 on suljettuja laitoksia ja avovankiloita on 11. (Rikosseuraamuslaitos 2020e.) Satakunnan vankila on osa Länsi-Suomen rikosseuraamusaluetta ja siihen kuuluu kaksi erillistä yksikköä: Huittisten avovankila sekä Köyliön suljettu vankila. Köyliön osastossa on 73 ja Huittisissa 107 miesvankipaikkaa. Satakunnan vankilassa työskentelee kaikkiaan noin 86 henkilöä. (Rikosseuraamuslaitos 2020c.) Työntekijöitä työskentelee niin valvonta- kuin kuntoutussektorillakin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) alaisena toimivan Vankiterveydenhuollon (VTH) työntekijät vastaavat vankien terveysasioista. Vankiterveydenhuollon ja Rikosseuraamuslaitoksen välinen yhteistyö on tiivistä. (Vankiterveydenhuolto n.d.)

3.2 Lyhytaikaisvanki

Lyhyitä tuomioita suorittavat vangit voivat olla statukseltaan tutkinta-, sakko- tai vankeusvankeja. Tutkintavangit ovat rikoksesta epäiltyinä rangaistuslaitoksiin sijoitettuja henkilöitä, joiden vangitsemispäätöksen tuomioistuin tekee. (Pitkänen, Kaskela, Tourunen & Tyni 2016, 13–14.) Sakkovangit ovat muuntorangaistuksia vankiloissa suorittavia vankeja. Muuntorangaistuksia määrätään niille sakkoihin tuomituille, joilta sakkosummaa ei ole saatu perittyä ja oikeuden määräyksellä ne muunnetaan vankeudeksi. (Piispa & Lind 2021, 31; Wuolijoki ym. 2011, 3302.) Muuntorangaistuksien pituus on vähintään neljä ja enintään 60 päivää. Vankeusvanki puolestaan on tuomittu rangaistuslaitokseen suorittamaan hänelle määrättyä ehdotonta tai elinkautista vankeusrangaistusta, täytäntöön pantavaksi määrättyä ehdollista vankeusrangaistusta tai jäännösrangaistusta ehdonalaisen vapautensa menetettyään. (Pitkänen ym. 2016, 13–14.)

Lyhytaikaisvangit ovat kansainvälisten tutkimusten perusteella ryhmä, joiden tuomioiden pituus voi vaihdella 15 päivän ja 18 kuukauden välillä (Kivivuori & Linderborg 2009, 1). Suomessa lyhytaikaisvankien määrä on kuitenkin kasvanut ja samalla tuomioiden pituudet lyhentyneet. Tämän johdosta lyhytaikaisvankin määritelmää on pitänyt tarkentaa. Nykytilanteen mukaan lyhytaikaisvangeiksi määritelläänkin vangit, joiden suoritettavan tuomion aika on enintään neljä kuukautta. Suomalaisvankiloissa rangaistuksiaan suorittavien vankien tuomiot ovat kestoltaan keskimäärin 1–4 vuotta ja heitä on kaikista vangeista noin puolet. Neljäsosa vangeista suorittaa vankiloissa pidempiä tuomioita ja vastaavasti toisella neljäsosalla tuomiot ovat lyhyempiä. (Kainulainen & Saari 2021, 33.) Vuonna 2019 kaikista vankeusvangeista noin 40 prosenttia suoritti enintään kolmen kuukauden tuomiota. Lisäksi vankiloissa oli päivittäin keskimäärin 66 sakkovankia. (Piispa & Lind 2021, 31.)

Aiemmat tutkimukset osoittavat, että enemmistö lyhytaikaisvangeista on ollut vankilassa jo enemmän kuin kerran. Miesvangeilla vankilakertaisuuksia on keskimäärin viisi, mikä tarkoittaa sitä, että monet lyhytaikaisvangeistakin ovat vaarassa ajautua vakavalle rikosuralle. (Linderborg & Kivivuori 2009, 19.) Myös sakkovankien kohdalla uusintarikollisuuden riski on suuri. On siis pääteltävissä, että

vankeusrangaistuksella ei ole sakkovangeille juurikaan ennaltaehkäisevää vaikutusta. (Wuolijoki ym. 2011, 3302.) Tässä opinnäytetyössä lyhytaikaisvangilla tarkoitetaan henkilöä, jonka vankilassa suoritettavan tuomion pituus on enintään neljä kuukautta.

3.3 Vankila ympäristönä

Vankilassa ollessaan vangin tulee noudattaa rangaistuslaitoksen järjestyssääntöjä sekä laitoksen henkilökunnan antamia ohjeistuksia ja määräyksiä. Vangilta veloitetaan myös asiallista käytöstä niin laitoksen henkilökuntaa kuin muita vankejakin kohtaan. Järjestyssääntö perustuu vankeuslakiin sekä sen nojalla annettuihin tarkempiin määräyksiin. (Rikosseuraamuslaitos 2019.) Jokaisella vankilalla on omat järjestyssääntönsä, minkä mukaan yksittäinen laitos toimii.

Vangit ovat velvollisia osallistumaan työtoimintaan, koulutukseen tai muihin laitoksen tarjoamiin toimintoihin vankeusrangaistusta suorittaessaan. Muita toimintoja ovat muun muassa erilaiset toiminta- ja päihdeohjelmat. Toimintoihin osallistumisen avulla pyritään vahvistamaan vankien valmiuksia päihteettömän ja rikoksettoman elämäntavan tavoitteluun sekä parantaa ja ylläpitää vangin toimintakykyä. Toimintoihin osallistumisen lisäksi vangin tulee huolehtia asuin- ja oleskelutilojen siisteydestä. Vapaa-ajan viettomahdollisuuksia vangeille tarjotaan muun muassa kirjaston ja liikunnallisen toiminnan parissa. Vangeilla on myös mahdollisuus päivittäiseen ulkoiluun. (Rikosseuraamuslaitos 2020e; Suonpää, Ellonen, Aaltonen & Tyni 2021, 203.) Vaikka vankila pyrkii toiminnallaan työ- ja toimintakyvyn ylläpitoon sekä kuntoutumiseen, niin tutkimukset kuitenkin osoittavat, että vankila ympäristönä aiheuttaa myös stressiä. Erityisesti nuoret ja ensimmäistä kertaa vankilaan tulevat vangit ovat tuoneet esiin psyykkistä kuormittuneisuuttaan liittyen vankilan toimintaan ja rakenteisiin. (Reed, Alenazi & Potterton 2009, 17.)

3.4 Rangaistusajan suunnitelma

Jokaiselle vangille laaditaan yksilöllinen rangaistusajan suunnitelma tuomion suorittamista, vapauttamista sekä ehdonalaista vapautta varten. Rangaistusajan suunnitelman sisällössä otetaan huomioon vangin rangaistusajan pituus, työ- ja toimintakykyisyys, aiemmat mahdolliset vankeusrangaistukset sekä vangin henkilöstä, rikollisuudesta ja olosuhteista saadut tiedot. (Vankeuslaki 225/767.)

Rangaistusajan suunnitelman tavoitteet voivat liittyä myös vangin ihmissuhteiden ylläpitoon, sosiaalisten taitojen kehittämiseen tai esimerkiksi ajattelu- ja käyttäytymismallien muutostarpeisiin (Taxman & Blasko 2016, 242). Rangaistusajan suunnitelma laaditaan vangille arviointikeskuksessa tai muussa rangaistuksen täytäntöönpanon aloittamisesta vastaavassa yksikössä jo ennen vangin saapumista vankilaan. Rangaistusajan suunnitelmaa tarkennetaan vangin tuomion aikana siinä laitoksessa, jossa vanki tuomiotaan suorittaa. (Kurki-Suutarinen 2010, 39–40.)

Vangin rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden tulisi olla vangin kanssa tuomion aikana tehtävän työskentelyn lähtökohta. Rangaistusajan suunnitelman mukaiset tavoitteet ohjaavat sijoituslaitoksissa tapahtuvaa toimintaa, mutta usein suunnitelmat tarkentuvat tuomion aikana, jos esimerkiksi vangin elämäntilanne on konkreettisesti muuttunut rangaistusajan suunnitelman tekemisen jälkeen ennen tuomiolle tuloa. Suunnitelmallisen työskentelyn avulla pyritään ensisijaisesti vaikuttamaan rangaistuksen täytäntöönpanon aikana vangin rikollista käyttäytymistä ylläpitäviin tekijöihin ja tukemaan vangin valmiuksia kohti päihteetöntä ja rikoksetonta elämäntapaa. (Linderborg, Blomster, Tyni & Muiluvuori 2012, 11.)

Osalla asetettujen tavoitteiden mukaisista toimista, kuten esimerkiksi kognitiivisiin taitoihin, sosiaalisiin suhteisiin tai arvoihin keskittyvillä asioilla on suora yhteys rikolliseen käyttäytymiseen. Muille elämän osa-alueille suunnatut toimet, kuten arjentaidot, vanhemmuuden tukeminen tai taloudellinen opastus voivat osaltaan hillitä rikollista käyttäytymistä. (Taxman & Blasko 2016, 242.) Uusintarikollisuuden vähenemiseen pyritään myös suunnitelmallisen ja asteittaisen vapautumisen kautta. Suunnitelmalliseen vapautumiseen pyritään muun muassa ohjaamalla vankeja rikoksettomaan elämäntapaan sekä yhteiskunnan tavanomaisten

palvelujärjestelmien piiriin. Hallittu ja suunnitelmallinen vapautuminen edellyttää toimivaa yhteistyötä eri viranomaisten välillä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jo vankeusaikana pitäisi saada yhteys tarvittaviin tahoihin, esimerkiksi vangin kotikunnan sosiaalityöntekijään. (Piispa & Lind 2021, 34).

3.5 Lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelman toteutuminen

Rangaistusajan suunnitelmiin toteutumista on tutkittu yleisellä tasolla, mutta lyhytaikaisvankien toiminnan tarkasteluun keskittyviä tutkimuksia ja selvityksiä on vain muutamia. Yleisesti ottaen rangaistusajan suunnitelmien nähdään ohjaavan vankeusaikaista toimintaa sekä tukevan vangin kanssa tehtävää yhteistyötä. Rangaistusajan suunnitelman merkitys korostuu myös tiedonsiirron välineenä, mikäli vanki siirtyy vankilasta toiseen rangaistuksensa suorittamisen aikana. (Pajuja 2019, 66.)

Liimataisen, Rantalan, Mäkipään ja Tynin (2017) tekemän tutkimuksen perusteella enemmistö avovankiloiden vangeista kokee, että vankilan tarjoamat toiminnot ovat riittäviä ja mahdollistavat rangaistusajan suunnitelman edistämisen sekä tavoitteiden saavuttamisen. Vangit myös kokivat pyrkineensä oman toimintansa kautta edistämään rangaistusajan suunnitelmaansa aktiivisesti, mutta osalla vastaajista edistämisen motiivina saattoi olla vain erilaisten etuuskien, kuten poistumislupien toteutumisen tavoittelu eikä niinkään tavoitteellinen, omaan toimintaan ja käyttäytymiseen liittyvä työskentely. (Liimatainen, Rantala, Mäkipää & Tyni 2017, 61, 66.) Neljässä suomalaisvankilassa vuonna 2010 tehdyn tutkimuksen perusteella ilmeni, että yli kolmasosa vangeista koki vankilan ohjelmatoimintaan osallistumisen vaikuttaneen ajatteluun ja käyttäytymiseen myönteisesti. Ohjelma-toiminnan on koettu myös parantaneen mahdollisuuksia rikoksettoman elämätavan tavoitteluun ja ylläpitoon. (Linderborg ym. 2012, 72–73.)

Toisaalta kuitenkin koetaan, että rangaistusajan suunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden mukaiseen toimintaan ohjaaminen ei välttämättä palvele vankia itseään. On koettu, että vankeja saatetaan ohjata tavoitteiden mukaiseen toimintaan vankilan tulostavoitteiden saavuttamisen vuoksi eikä niinkään vangin tarpeisiin liitty-

vien seikkojen perusteella. (Pajuoja 2019, 66.) Rangaistusajan suunnitelman tavoitteet eivät myös itsessään kerro vankien tarpeista, vaan ennemminkin siitä, millaisia kirjattuja tavoitteita tuomion ajalle on asetettu (Liimatainen ym. 2017, 33–34).

Lyhytaikaisvankien osalta tehdyt tutkimukset osoittavat, että lyhyen rangaistusajan aikana on haasteellista saada tuettua lyhytaikaisvankia riittävästi. Lyhyt tuomion pituus rajoittaa esimerkiksi päihteetöntä ja rikoksetonta elämäntapaa ylläpitävien tukiverkostojen kehittämistä. Myös yksilön ajattelu- ja käyttäytymismalleihin vaikuttaminen on haasteellista lyhyiden yhteistyöjaksojen vuoksi. (Armstrong & Weaver 2013, 292.) Suomalaistutkimuksen perusteella lyhytaikaisvangit arvioivat, että rangaistusaika on auttanut välttämään uusintarikollisuutta sekä tukenut päihteettömyyteen (Kivivuori & Linderborg 2009, 54–55).

3.6 Vankien arjen haasteet

Ihmisen hyvinvointi koostuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Hyvinvoinnin perustana ovat fysiologiset tarpeet, kuten perusterveys ja turvallisuus, jotka vaikuttavat keskeisesti yksilön jaksamiseen. Kun fysiologiset perustarpeet ovat kunnossa, pystyy ihminen pitämään muita hyvinvointia tukevia elämän osa-alueita yllä. (Kainulainen 2021, 51.) Tällaisia muita hyvinvointia tukevia tekijöitä ovat esimerkiksi hyvät sosiaaliset suhteet, vakaa toimeentulo, asunto, työ- tai opiskelupaikka sekä mielekkäät harrastukset. Henkilökohtaiset tarpeet ohjaavat toimintaa ja vaikuttavat kiinteästi hyvinvointiin. (Saari 2011, 44–45.) Oleellisinta hyvinvointia tarkasteltaessa on kuitenkin se, miten henkilö itse kokee tilanteensa ja vointinsa. Vankien näkökulmasta tarkasteltuna siviilielämän turvallinen arki koetaan hyvinvoinnin kannalta keskeiseksi asiaksi. (Taruvuori 2010, 62).

Ennen vankilaan joutumistaan vanki on voinut elää normaalia elämää osana yhteiskuntaa, mutta viimeistään vankilaan joutuessaan hän syrjäytyy, sillä lähes poikkeuksetta vankila eristää vangit muusta yhteiskunnasta. Suurin osa vankeista on kuitenkin syrjäytynyt jo ennen vankeustuomion alkamista. Syrjäytymisen taustalla voivat olla kokonaisvaltaiset haasteet elämännäkönsä, mitkä

osaltaan altistavat myös uusintarikollisuudelle. (Kainulainen 2021, 39; Taruvuori 2010, 60.) Aiemmat lyhytaikaisvankien elinoloihin ja toimintaan liittyvät tutkimuksetkin osoittavat, että sakko- ja lyhytaikaisvangit ovat sekä yksilöllisten että sosiaalisten tekijöiden perusteella mitattuna huono-osainen ja yhteiskunnasta syrjäytynyt ryhmä. (Linderborg & Kivivuori 2009, 18; Wuolijoki ym. 2011, 3301). Lyhytaikaisvangit kaipaavat tutkimusten mukaan enemmän sosiaalista tukea pitkäaikaisvankeihin verrattuna, sillä lyhytaikaisvangit reagoivat voimakkaammin eristäytymisen tunteisiin vankilaan saapuessaan ja tämän vuoksi pyrkivät etsimään tukea negatiivisista tunteista selvitäkseen. (Reed ym. 2009, 20, 22).

Vankien keskeisimpiä ongelmia ovat asunnottomuus, terveysongelmat sekä taloudelliset vaikeudet. Monilla vangeilla kouluttautuminen on jäänyt kesken syystä tai toisesta jo peruskoulun jälkeen. Useimmilla vangeilla on arvioiden mukaan myös jonkinlainen riippuvuus, joista yleisin on päihdeongelma. Vangit kokevat päihteiden käytön olevan yksi suurimmista haasteista rikoksettoman elämäntavan saavuttamiselle. Päihteiden käyttö ja siihen liittyvät haasteet vaikuttavat myös keskeisesti vankilan toimintojen toteuttamiseen. (Kainulainen 2021, 55; Pitkänen ym. 2016, 37.) Tutkimuksetkin nostavat lyhytaikaisvankien keskeisimmiksi ongelmiksi työttömyyden, asunnottomuuden, mielenterveyden haasteet, erilaiset riippuvuudet sekä sosiaaliset ongelmat. Lyhytaikaisvankien kokemat tarpeet kohdistuivat edellä mainittujen lisäksi myös kriittisten tilanteiden ratkaisuun. Lisäksi vangit kokivat tarvitsevansa tukea vankeusaikana koulutusasioiden selvittämiseen ja edistämiseen. (Maguire, Raynor, Vanstone & Kynch 2000, 239–241.) Lyhytaikaisvangit kaipaavat tukea myös perhesuhteiden ylläpitoon. Perheestä ja muista sosiaalisista sidoksista erossa oleminen koetaan lisäävän ahdistusta ja vihan tunteita. (Armstrong & Weaver 2013, 292.)

Vangeille tehdyt tutkimukset osoittavat, että ADHD-oireetkin ovat yleisiä. ADHD eli aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö on neuropsykiatrinen sairaus, jonka tyyppisiä oireita ovat muun muassa keskittymisen ja tarkkaavaisuuden ongelmat. Oireet saattavat esiintyä arjessa tunteiden käsittelyn ja impulssikontrollin haasteina, mutta joillakin oireet voivat näkyä ylivilkkautena. (Puustjärvi, Voutilainen & Pihlakoski, 19.) ADHD voi hoitamattomana lisätä mielenterveysongelmien, päihteiden käytön sekä syrjäytymisen riskiä. ADHD todetaan noin neljäsosalla päih-

deongelmaisista. (Liskola ym. 2021, 804.) Vaikka keskittymisongelmat, mielen-terveyden häiriöt ja erilaiset riippuvuudet korostuvat lyhytaikaisvankien proble-
matiikassa, niin tutkimusnäytön valossa lyhytaikais- ja sakkovangeilla on myös
enemmän somaattisia sairauksia muuhun vankiväestöön verrattuna. Erityisesti
sakkovangeilla on havaittu tutkimusten mukaan olevan laaja-alaisesti ruumiillisia
sairauksia, mitkä ovat suurelta osin jääneet hoitamatta, koska hoitoon sitoutumi-
nen on ollut heikkoa. (Wuolijoki ym. 2011, 3301.) Tyypillisimpiä vankien fyysisiä
sairauksia ovat hengityselinten sairaudet, ihotaudit sekä tuki- ja liikuntaelinsai-
raudet. Myös erilaiset myrkytykset sekä tartuntataudit, kuten C-hepatiitti ja HIV
ovat lyhytaikaisvangeilla yleisiä. (Lintonen & Joukamaa 2013, 68.)

3.7 Sakko- ja lyhytaikaisvankihanke

Rikosseuraamuslaitos on käynnistänyt vuoden 2021 alussa sakko- ja lyhytaikais-
vangeille valtakunnallisen hankkeen, jonka tarkoituksena on sijoittaa päihdeon-
gelmaisia lyhyitä tuomioita sekä sakon muuntorangaistusta suorittavia vankeja
rangaistuksen aikana ulkopuolisiin päihdekuntoutuslaitoksiin. Ulkopuolisten si-
joittamisten ohessa hankkeen avulla pyritään myös kehittämään lyhytaikaisvan-
kien vankeusaikaista kuntoutustoimintaa sekä vapautumisen valmistelua. Hank-
keen taustalla on sakon muuntorangaistusten laajentunut käyttö vuodesta 2021
alkaen, mikä on vaikuttanut sakkovankien määrän kasvuun vankiloissa. Ulkopuo-
liseen päihdekuntoutuslaitokseen sijoittaminen pyritään lyhytaikais- ja sakkovan-
kien osalta tekemään mahdollisimman pian vankilaan saapumisen jälkeen. Sijoi-
tuksen suhteen tehdään moniammatillista ja organisaatorajat ylittävää yhteis-
työtä, esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksen, päihdepalvelujen, kuntien sosiaali-
toimen, ulosottolaitoksen sekä Vankiterveydenhuollon kesken. Lyhytaikais- ja
sakkovankien sijoittamistoiminta on käynnistetty hankkeena vuosille 2021–2022,
jonka jälkeen päihdekuntoutukseen sijoittamisen on suunniteltu jatkuvan vanki-
laiden normaalina toimintana. (Rikosseuraamuslaitos 2021.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT, AINEISTONKERUU JA ANALYYSI

4.1 Laadullinen tutkimus

Yksi tutkimuksen tärkeimmistä tehtävistä on tuottaa luotettavaa tietoa tutkittavasta aiheesta (Jokinen 2018, 243). Tutkimusmenetelmää valitessa on tärkeää tarkastella, millaisen lähestymistavan ja tutkimusmenetelmän avulla on mahdollista saavuttaa ennalta asetetut tutkimustarpeet ja -tavoitteet (Eskola & Suoranta 2014, 107). Kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimusmenetelmällä tehtävällä tutkimuksella ei pyritä tilastollisten yleistysten tekemiseen, vaan tarkoituksena on ymmärtää toimintaa, kuvata tapahtumaa tai antaa tulkinta tutkittavalle ilmiölle (Eskola & Suoranta 2014, 106; Tuomi & Sarajärvi 2018, 39–40). Laadullisen tutkimuksen avulla on mahdollista myös löytää uusia, tutkittavan aiheen kannalta oleellisia asioita (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157). Tavoitteena ei kuitenkaan ole löytää totuutta tutkittavasta asiasta, vaan nimenomaan tehdä tulkintoja ihmisten kuvaamien kokemusten kautta (Vilka 2015, 120). Tähän tutkimukseen valittiin laadullinen tutkimusmenetelmä, koska tavoitteena oli selvittää niin lyhytaikaisvankien kuin heidän kanssaan työskentelevän henkilökunnan kokemuksia rangaistusajan suunnitelman mukaisesta työskentelystä tuomioiden aikana.

4.2 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimusaineiston hankintaa suunniteltaessa on tärkeää miettiä, millainen aineisto vastaisi asetettuihin tutkimuskysymyksiin (Jokinen 2008, 245). Tutkimusongelmaan vastaamiseksi on olennaista, että aineiston avulla saadaan mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 114). Kun laadullisen tutkimuksen avulla pyritään selvittämään ihmisten henkilökohtaisia kokemuksia, tulisi haastateltavien valinnan ehdoksi se, että heillä on tutkittavasta aiheesta omakohtaisia kokemuksia (Granfelt 2017, 383). Tutkimukseen osallistui kahdeksan lyhytaikaisvankien kanssa työskentelevää työntekijää valvonta- ja kuntoutussektroilta sekä seitsemän lyhytaikaisvankia.

4.3 Aineistonkeruu

Tutkimuskysymysten taustalla on tarve ymmärtää tarkasteltavaksi valittua ilmiötä ja toimintaa mahdollisimman monipuolisesti ihmisten omakohtaisten kokemusten kautta. Tutkimushaastattelujen teemat (Liite 2) määriteltiin ja valittiin tutkimuskysymysten sekä tehtyjen kirjallisuushakujen avulla. Määrittelyn apuna käytettiin myös työkokemusta. Tampereen ammattikorkeakoulun sekä Rikosseuraamuslaitoksen käytäntöjen mukaisesti opinnäytetyötä varten haettiin tutkimuslupa. Rikosseuraamuslaitoksen osalta luvan myönsi keskushallintoyksikkö.

Laadullista tutkimusta tehtäessä aineistoa voidaan kerätä haastattelemalla ihmisiä, joilla on henkilökohtaista kokemusta tutkittavasta aiheesta tai ilmiöstä (Eskola & Suoranta 2014, 151). Haastattelu on joustava tapa kerätä tietoa, sillä haastattelijalla on mahdollista toistaa esittämiään kysymyksiä ja tarkentaa niitä, selvittää ilmaisuja sekä oikaista mahdollisia väärinymmärryksiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 113). Haastattelutilanne itsessään on vuorovaikutuksellinen, mutta tutkimushaastattelun tulee kuitenkin olla ennalta suunniteltu ja haastattelijan ohjaama (Eskola & Suoranta 2014, 151).

Teemahaastattelu on yleinen tutkimushaastatteluissa käytetty menetelmä. Teemahaastattelua varten haastattelijan tulee valita tutkittavan aiheen kannalta keskeisimmät teemat ja aiheet, joita käsittelemällä on mahdollista saada vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Aiheiden käsittelyjärjestyksellä ei ole tutkimushaastattelussa merkitystä, mutta tavoitteena on, että haastattelutilanne etenisi haastateltavan kannalta mahdollisimman sujuvasti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 116–117; Vilkkä 2015, 124.)

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin lyhytaikaisvankien rangaistusajan toimintaa ja tarpeita mahdollisimman laajasti Satakunnan vankilan Huittisten osastolla. Tämän vuoksi haluttiin haastatella tutkimusta varten niin lyhytaikaisvankeja kuin henkilökunnankin edustajia. Vankien rekrytoinnissa hyödynnettiin vankitietojärjestelmästä saatuja tietoja vankeusrangaistusten pituudesta. Tietojen perusteella haastattelupyynnöt lähetettiin sellaisille vangeille, jotka tuomionsa pituuden puolesta soveltuivat tutkimuksen kohderyhmään eli vankilassa suoritettavaa tuo-

miota tuli olla maksimissaan neljä kuukautta. Henkilökunnan edustajien rekrytoinnissa vaikuttavia seikkoja olivat haastateltavien työvuorojärjestelyjen ja suunniteltujen haastatteluaikataulujen yhteensopivuus sekä se, että henkilökunta työskenteli säännöllisesti päivittäisissä työtehtävissään lyhytaikaisvankien kanssa.

Kaikkiin tutkimukseen osallistujiin oltiin yhteydessä kirjallisen tutkimushaastattelupyynnön kautta. Tutkimukseen osallistuvat saivat haastattelupyynnön ohessa tiedotteen tutkimuksesta (Liite 3). Haastateltavilla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimukseen liittyen ja tiedote käytiin heidän kanssaan läpi vielä ennen haastattelujen aloitusta. Tutkimukseen haastatellut henkilöt antoivat kirjallisesti tietoon perustuvan suostumuksensa (Liite 4) tutkimukseen osallistumisesta. Haastateltaville henkilöille kerrottiin, että heidän on mahdollista keskeyttää tai perua oma tutkimukseen osallistumisensa missä tahansa tutkimuksen vaiheessa.

Tämän tutkimuksen aineisto koostuu 15 yksilöhaastattelusta. Haastatteluihin osallistui seitsemän lyhytaikaisvankia ja kahdeksan henkilökunnan edustajaa. Henkilöiden omakohtaisten kokemusten tutkimiseen yksilöhaastattelu soveltuu menetelmällisesti paremmin, kuin esimerkiksi ryhmähaastattelu (Vilkkä 2015, 123). Haastattelun teemat käsittelivät vankien henkilökohtaisia rangaistusajan suunnitelmia sekä yleisellä tasolla Huittisten osaston käytänteitä ja toimintaa ammattiryhmistä riippumatta, joten yksilöhaastattelut mahdollistivat vastausten anonymiteetin. Haastattelut toteutettiin Satakunnan vankilan Huittisten osaston toimistotiloissa, joissa pystyi takaamaan rauhallisen ja häiriöttömän haastattelutilanteen. Haastattelut toteutettiin eri päivinä kesä-elokuun 2021 aikana. Haastattelujen yhteenlaskettu kesto oli kaikkineen hieman yli 6,5 tuntia. Litteroitua eli auki kirjoitettua aineistoa oli 51 sivua, kun käytössä oli Arial -kirjasin, fonttikoko 12 ja riviväli 1,5.

4.4 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysillä tarkoitetaan tutkimusaineiston sanallista kuvaamista, jonka avulla etsitään aineistosta merkityksellisiä suhteita ja kokonaisuuksia (Vilkkä 2015, 163–164). Menetelmän avulla on mahdollista tarkastella ja analysoida dokumentteja sekä systemaattisesti, että objektiivisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018,

140). Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on selkeyttää aineistoa sekä tuottaa tutkittavasta aiheesta uutta tietoa (Eskola & Suoranta 2014, 248).

Tähän työhön valittiin analyysitavaksi aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Induktiivinen eli aineistolähtöinen sisällönanalyysi alkaa siitä, että auki kirjoitetusta haastatteluaineistosta etsitään tutkimuskysymysten sekä tutkimuksen tarkoituksen kannalta keskeisiä ilmaisuja (Eskola & Suoranta 2014, 281; Vilkkä 2015, 163–164). Aineistosta saattaa löytyä tässä vaiheessa paljon kiinnostavia asioita, mutta tutkijan on kuitenkin pystyttävä keskittymään vain tutkimuskysymysten kannalta oleelliseen materiaaliin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 142). Aineiston analyysi aloitettiin merkitsemällä jokaisesta litteroidusta haastattelumateriaalista tutkimuskysymyksiin liittyvät ilmaukset eri väreillä siten, että tietyn väriset merkinnät vastaavat yhtä tutkimuskysymystä. Haastattelumateriaaleista koodatut ilmaisut jaoteltiin kolmeen erilliseen Excel-taulukkoon, joista jokainen taulukko vastasi yhtä tutkimuskysymystä. Tässä vaiheessa myös merkittiin Excel-taulukkoihin siirretyt ilmaisut H1-H15 -koodilla toteutuneiden haastattelujen järjestyksen mukaisesti, jotta polku alkuperäisilmaisuihin oli mahdollista säilyttää analyysin myöhemässä vaiheessa.

Tämän jälkeen sisällönanalyysin seuraava vaihe on tutkimusaineiston redusointi eli pelkistäminen, jolloin aineistosta karsitaan tutkittavan aiheen kannalta epäolennaiset tiedot. Pelkistetyt ilmaisut klusteroidaan eli ryhmitellään siten, että samaa asiaa tai ilmiötä kuvaavat ilmaisut yhdistetään alaluokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 143.) Tällä tavoin syntyneet alaluokat nimetään niiden sisältöä parhaiten kuvaavasti. Tämän tutkimuksen analyysi jatkui siten, että alkuperäisilmaisuista tehtiin pelkistyskäsitteitä eli jätettiin ilmauksista pois kaikki tutkimuskysymysten kannalta epäolennainen tieto. Aineiston pohjalta syntyi kaikkiaan 152 pelkistystä. Pelkistykset kirjattiin alkuperäisilmausujen viereisiin sarakkeisiin käyttäen pelkistyskäsitteiden alkuperäisilmausissa käyttämäni H1-H15 -koodia.

Luokittelun kautta tutkimusaineisto tiivistyy ja luokittelua jatketaan alaluokista siten, että samankaltaisia alaluokkia yhdistelemällä muodostetaan yläluokkia, jotka nimetään aineistosta esiin nousevia ilmiöiden mukaan kuitenkin siten, että ne kuvaavat edelleen sisältöä myös alaluokkien osalta. Aineiston analyysia jatketaan niin pitkälle, kuin luokkien yhdistäminen on mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2018,

143–144.) Pelkistyksistä muodostettiin alaluokkia, joista muodostettiin yläluokkia tutkimuskysymysten mukaisesti samaan aihepiiriin liittyviä alaluokkia yhdistäen. Alaluokkia muodostui 28 kappaletta ja yläluokkia muodostui kaikkiaan seitsemän, joista oli mahdollista muodostaa kolme pääluokkaa. Esimerkki analyysin etene- misestä alkuperäisilmaisuiden, pelkistysten sekä alaluokkien ja yläluokkien kautta pääluokkiin on kuvattuna taulukossa 1 yhden pääluokan osalta.

TAULUKKO 1. Esimerkki aineiston analyysistä

Alkuperäisilmaisu	Pelkistys	Ala- luokka	Ylä- luokka	Pää- luokka
Mielestäni aika hyvin ote- taan koppia heti alkuun (H5)	Työskentelyn aloitus tuomion alussa (H1)	Nopea reagointi	Hyvät käytän- nöt	Vankilan toiminta ja sen kehittä- minen
Kyllähän vastaanotoille saa tosi nopeesti ajan, kun asi- oita tarvii hoitaa (H11)	Ajanvarausten saami- nen nopeasti tarvitta- essa (H11)			
Nyt on parannettu (toimin- taan) sakko- ja lyhytaikais- vankihankkeella, se on hyvä, toivottavasti siitä tu- lee pysyvyyttä (H1)	Sakko- ja lyhytaikais- vankiprojekti on koettu hyödylliseksi (H1)	Sakko- ja lyhytai- kaisvanki- projekti		
On virkamies- ja esimies- kohtasia eroja siinä miten asioita hoidetaan (H3)	Asioiden hoitamisessa on eroja työntekijöiden välillä (H3)	Moniam- matillinen yhteistyö	Kehittä- miskoh- teet	
Kyl siitä vois laittaa esimer- kiksi viestii jos se omavanki lähtee (koevapauteen) ku sen omavartijan tulis kui- tenkin olla mukana siinä aika tiiviisti (H3)	Kaivataan enemmän yhteistyötä eri ammatti- ryhmien välillä (H3)			
Kaikki tuntuu antavan vä- hän erilaisen vastauksen, jos jotain asiaa kysyy (H12)	Erilaiset vastaukset sa- maan kysymykseen eri työntekijöiltä (H12)	Tiedon- kulku		
Jos panostusta kaivataan, niin sitten me kaivataan ni- menomaan erityis-henki- löstöä myös lisää (H1)	Lisää erityishenkilöstöä (H1)	Resurssit		
Ei oikein muuta ku olis riit- tävästi ihmisiä tekemässä sitä työtä että siitähän se suurimmaks osaks johtuu jos jotain jää tekemättä tai tehdään myöhässä että ei vaan aika riitä (H5)	Tulisi olla riittävästi hen- kilöstöä, jotta kaikki työt saadaan hoidettua ajal- laan (H5)			

5 TULOKSET

Tutkimusaineiston perusteella lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelman mukainen työskentely, vankilassa tarjottavat palvelut sekä kokonaisvaltainen vankilan toiminta ovat laajoja kokonaisuuksia. Aineiston analyysin perusteella tutkimusaineisto jäsenyi kolmeen pääluokkaan, jotka ovat lyhytaikaisvankien rangaistusajan tavoitteet, lyhytaikaisvankien palvelutarpeet sekä vankilan toiminta ja sen kehittäminen.

5.1 Lyhytaikaisvankien rangaistusajan tavoitteet

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan lyhytaikaisvankien rangaistusajan tavoitteet liittyvät päihteisiin, arkipäivän toimintoihin ja vapautumisen valmisteluun. Lyhytaikaisvankien rangaistusajan tavoitteet on kuvattuna taulukossa 2.

TAULUKKO 2. Lyhytaikaisvankien rangaistusajan tavoitteet

ALALUOKAT	YLÄLUOKAT	PÄÄLUOKKA
Päihdetilanteen kartoitus	Päihdetavoitteet	Lyhytaikaisvankien rangaistusajan tavoitteet
Päihdeasioiden käsittely		
Päihdekuntoutus		
Päihdehoidon jatkumo siviiliin		
Työ- ja toimintakyvyn ylläpito	Arkipäivän toiminnot	
Terveydentila		
Sosiaaliset suhteet		
Arjentaidot		
Taloudellinen tilanne ja etuusasiat	Vapautumisen valmistelu	
Asuntotilanne		
Verkostoyhteistyö		
Muut vapautumisen jälkeiset palvelut		

5.1.1 Päihdetavoitteet

Päihdetilanteen kartoitus

Lyhytaikaisvankien osalta päihdetilanteen kartoitus näyttäytyi yleisenä tavoitteena. Tilanteen kartoitus miellettiin selkeäksi ja helposti saavutettavissa olevaksi tavoitteeksi tuomion aikana. Tavoitteen koettiin esiintyvän erityisesti niiden vankien rangaistusajan suunnitelmissa, jotka eivät ole itse osallistuneet tuomiota edeltävästi rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden laatimiseen, jolloin henkilön ajankohtainen päihdetilanne ei ole ollut suunnitelman laatijan tiedossa.

”No enhän mä siä toimistolla käyny ransua tekemässä, sen takia se varmaan onkin tollane vähä yleispätevä”.

Toisaalta päihdetilanteen kartoittamisen tarpeen koettiin ilmenevän vasta tuomion aikana, mikäli esimerkiksi rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden laatimisesta on kulunut jo pidemmän aikaa ennen kuin vangin tuomio on laitettu täytäntöön. Haastateltavat nostivat esiin sen, että ajankohtaisen Covid-19 -tilanteen johdosta tuomioiden toimeenpanoa on saatettu siirtää ja sen vuoksi rangaistusajan suunnitelmien tavoitteetkin on saatettu asettaa jopa yli puoli vuotta ennen vankilaan saapumista.

”...sit ne ilmottautumista edeltävänä päivänä soitti, etten mä tän koronan takia pääse vankilaan ja tää tuomio sit vaan siirtyy ja lopulta-han mä sit odotin jotain seittemän kuukautta”.

Päihdeasioiden käsittely

Mikäli lyhytaikaisvangin ajankohtainen päihdetilanne on selvillä tai se on muuten pääteltävissä, esimerkiksi toistuvien vankilatuomioon johtavien rikosten perusteella, voi vangin tavoitteena olla päihdeasioiden käsittely. Asetetun tavoitteen perusteella on mahdollista olettaa, että päihdeongelma on havaittu ja tarve asioiden tarkemmalle käsittelylle on nähty tarpeellisena. Tulokset kuitenkin osoittivat, että tavoitteeksi asetetusta päihdeasioiden käsittelystä huolimatta lyhytaikaisvanki ei välttämättä itse miellä omaa päihdetilannettaan ongelmalliseksi.

”Välillä on semmosia, että siellä on päihdetyö tai päihdetyön juttuja ransussa mut sit se vanki on ite sitä mieltä ettei todellakaan että ei oo mitään”.

Päihdekuntoutus

Useiden lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelmien päihdetavoitteissa korostui myös päihdekuntoutus. Rikosseuraamuslaitoksella valtakunnallisesti käynnissä olevan sakko- ja lyhytaikaisvankiprojektin suunnittelu on voitu aloittaa jo rangaistusajan suunnitelman tavoitteita laadittaessa, jolloin asia on kirjattu myös tavoitteeksi niille lyhytaikaisvangeille, jotka ovat ilmaisseet kiinnostuksensa rangaistusaikaiseen päihdekuntoutukseen vankilan ulkopuolisessa sijoituslaitoksessa. Joidenkin lyhytaikaisvankien sijoitusta päihdekuntoutuslaitokseen on voitu alkaa valmistella jo ennen vankilaan tuloa yhdyskuntaseuraamustoimistosta käsin.

”Mä tapasin sen projektityöntekijän jo ennen tänne tuloa ja siitä se kuntoutuspaikkahomma siinä lähti ja nyt mä oon ens viikolla menos sinne”.

Suuri osa lyhytaikaisvangeista jää kuitenkin suorittamaan tuomiotaan vankilaan ulkopuolisten päihdekuntoutuslaitosten sijaan, mutta siitä huolimatta rangaistusajan suunnitelman tavoitteena on päihdekuntoutus. Tällöin päihdekuntoutusta järjestetään vankilassa päihdetyön erityisohjaajien toimesta yksilötyöskentelyn keinoin.

Päihdehoidon jatkumo siviiliin

Joidenkin lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelman tavoitteissa oli maininta päihdehoitokontaktin järjestämisen tarpeesta vankeudesta vapautumisen jälkeiselle ajalle. Päihdehoitokontaktia ei kuitenkaan järjestetä vangille automaattisesti, vaikka se selkeästi tavoitteeksi olisikin määritelty, sillä vangin on mahdollista itse päättää, millaisia palveluja ja tukitoimia tahtoo vapautumisensa jälkeen vastaanottaa.

”...ohan mulkin se hoitokontaktin järkkääminen siel mut en mä koe tarviivani sellast”.

Osa haastateltavista kuitenkin koki siviiliaikaisen päihdehoidon jatkumon varmistamisen tärkeäksi, vaikkei sitä välttämättä olisikaan kirjattu rangaistusaikaiseksi tavoitteeksi. Päihdehoitokontaktin järjestäminen ja varmistaminen koettiin tärkeäksi päihdeettömyyden tavoittelun ja sen ylläpidon näkökulmasta. Päihdehoitojatkumon varmistamisen taustalla saattoi olla myös halu päihdeseulojen antamiseen esimerkiksi lasten tapaamista tai ajokorttiseurantaa varten.

”...kyl mä siellä päihdekllinikalla käyn säännöllisesti ku ennen muk-sujen tapaamista pitää käydä antaa seulat”.

”Jos mä haluan sen kortin joskus takasin, niin ne seulat täytyy hoitaa kunnolla”.

5.1.2 Arkipäivän toiminnot

Työ- ja toimintakyvyn ylläpito

Yhdeksi keskeiseksi lyhytaikaisvangin tavoitteeksi nousi työ- ja toimintakyvyn ylläpito. Avovankilaan sijoitettavien vankien rangaistusajan suunnitelmassa sen koettiin toistuvan lähes jokaisen henkilön kohdalla jo siitä syystä, että avolaitoksiin sijoitetuilla vangeilla on velvollisuus osallistua vankilan järjestämiin toimintoihin, kuten työtoimintaan ja toimintakykyä ylläpitäville kursseille. Haastattelujen perusteella työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen oli realistinen tavoite tuomion ajalle ja helposti saavutettavissa vankilan tarjoaman työtoiminnan sekä vapaa-ajan kuntoilumahdollisuuksien kautta. Vankilan päiväjärjestyksen koettiin myös tukevan säännöllisen vuorokausi- ja ruokailurytmin ylläpidossa.

”Tääl saa ittensä kuntoon ku käy duunissa ja ruokaa tulee säännöllisesti ja sit voi käydä lenkillä ja salilla ja tuleehan tääl nukuttuuki enemmän ku siviilissä”.

Terveydentila

Osa haastateltavista koki, että lyhytaikaisvangit ovat pitkäaikaisvankeihin verraten huonommassa kunnossa vankilaan saapuessaan. Akuutti päihdeongelma sekä sen liitännäissairaudet koettiin lyhytaikaisvankien rangaistusaikaista toimintaa ohjaaviksi tekijöiksi. Terveydentilaan liittyviä tavoitteita ei koettu rangaistusajan suunnitelmista juurikaan löytyvän, mutta terveysasiat nousivat esiin lyhytaikaisvankien vankilassaoloaikana ilmenneinä muina tarpeina. Tyypillisiä terveysongelmia lyhytaikaisvangeilla koettiin olevan huonossa hoitotasapainossa olevat perussairaudet sekä hammashoittoon liittyvät puutteet.

”Enhän mä siviilissä mihkää hammaslääkəriin oo menny mut onneks sit tuomiolla on aina saanu hoidettua hampaat kuntoon”.

Vastauksista nousi esiin myös se, että Vankiterveydenhuollon lääkehoitolinjauksiin oltiin tyytymättömiä. Erityisesti nopealla tahdilla tehtävien lääkevähennysten koettiin heikentävän terveydentilaa.

”Siin ku oli muutenki ihan kuutamolla jo pelkistä vierotusoireista, nii kaikki mun reseptilääkkeetki ajettii äkkii alas”.

Vierotusoireet nousivat lyhytaikaisvankien terveydentilaa tarkasteltaessa selkeästi esiin. Tulosten perusteella henkilökunta suhtautuu asianmukaisesti huonokuntoisiin vankeihin ja tunnistaa esimerkiksi terveydentilan seurannan tärkeyden.

” ... kyllähän me seurailaan terveydentilaa, ettei tuu mitään kramppeja esimerkiks”.

Fyysisen voinnin lisäksi lyhytaikaisvankien koettiin oireilevan myös psyykkisesti aiempaa enemmän. Psyykkisen voinnin ylläpitämiseen liittyviä tavoitteita oli rangaistusajan suunnitelmissa havaittu, mutta riittäviä keinoja mielenterveyden tukemiseen ei laitoksessa koettu olevan. Myös psykiatriseen hoitoon pääsyn koettiin olevan hankalaa.

”Onhan se nyt surullista, kun näkee tossa kongilla et kaikki ei oo pääkopassa hyvin mut ei tääl oo sellasia palveluita ja muualle hoitoon pääseminen on ihan tosi vaikeeta”.

Sosiaaliset suhteet

Joidenkin lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelman tavoitteista voi löytyä perhesuhteiden ylläpitäminen sekä rikoksettomien ja päihteettömien ihmissuhteiden tukeminen. Perhesuhteiden merkitys rangaistusajan suunnitelmissa korostuu erityisesti niiden lyhytaikaisvankien kohdalla, joilla on lapsia ja joita he tapaavat säännöllisesti.

” ... monella saattaa olla perhettä ja elämän lähipiiri on hyvä ja tiivis että eniten kaipaavat sitä ylläpitoo ja tukee siihen et ne pystyy pitään sen lyhyen vankeusaikansa sen tilanteen mikä ennen sitä vankeusaikaa oli olemassa”.

Sosiaalisten suhteiden ylläpito koettiin rangaistusaikana sekä helpoksi, että haastavaksi. Yhteydenpitoa helpotti vankien omat puhelimet, joita on lupa käyttää omassa sellissä ollessaan. Puhelimien käytön lisäksi laitoksen viikoittainen Skype:n käytön mahdollisuus koettiin hyvänä. Haastavaksi koettiin koronatilanteen vaikutukset vankilan tapaamiskäytäntöihin laitoksen normaalitilanteeseen verrattuna.

Arjentaidot

Lyhytaikaisvankien tarpeet arjentaiteiden ohjauksen suhteen jakoivat haastateltavien näkemyksiä. Joidenkin lyhytaikaisvankien arjenhallintataitojen koettiin olevan hyvällä tasolla. Hyvät arjentaidot liitettiin ensisijaisesti niihin lyhytaikaisvankeihin, joilla oli siviilissä työpaikka, vakituinen asunto ja tiivis tukiverkosto. Toisaalta lyhyitä tuomioita suorittavien joukossa oli myös heitä, joilla arjen perustoinnotkin ovat haasteellisia. Arjentaiteisiin liittyviä tavoitteita ei koettu rangaistusajan suunnitelmista löytyvän, mutta vankilan päivittäisissä toiminnoissa puuttelliset taidot on havaittu.

*”Välillä sen huomaa sellien siisteydessä, et ei oo oikein mitään käsi-
tystä sen suhteen, et millanen se siisti ois ja välillä sitä näkee, et
jollain on kuukaudenkin ne samat vaatteet päällä ja joskus sellasesta
ihan muutki vangit alkaa huomautella”.*

5.1.3 Vapautumisen valmistelu

Vapautumisen valmistelu nousi vastausten perusteella tyypilliseksi lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelman tavoitteeksi. Se koettiin laajaksi kokonaisuudeksi, johon voi kuulua niin etuusasioiden selvittäminen, koulupaikan hakeminen kuin hammaslääkäriajan varaaminenkin. Vapautumisen valmistelua tarkasteltaessa nousi muita tavoitteita vahvemmin esiin lyhytaikaisvankien henkilökohtaisten tarpeiden ja toiveiden merkitys.

Taloudellinen tilanne ja etuusasiat

Lyhytaikaisvankien rangaistusajan tavoitteissa voi olla erikseen mainittuna taloudellisen tilanteen selvittäminen, mutta ilman virallisia tavoitteitakin tämä osa-alue näyttäytyy keskeisesti tuomion aikaisessa työskentelyssä. Erityisesti vapautumista valmisteltaessa pyritään huolehtimaan siitä, että vanki on täyttänyt tarvittavat hakemukset esimerkiksi asumistuen ja toimeentulotuen suhteen. Lisäksi vankien tarpeista riippuen myös tuomion aikana voi olla mahdollisuus selvittää tarkemmin esimerkiksi velkatilannetta ja varata tarvittaessa aikaa oman kotikunnan velkaneuvojan vastaanotolle.

”Kylhänse on yks tärkeimmistä jutuista, et saa ne tukihommat kuntoon ennen siviiliä”.

Asuntotilanne

Asuntotilanteen selvittäminen koettiin tärkeäksi lyhytaikaisvankien kohdalla jo heti tuomion alkuvaiheessa, mutta myös vapautumisvaiheessa asumistilanteeseen liittyvät seikat korostuivat. Ne lyhytaikaisvangit, joilla asumistilanne oli vaaka jo ennen tuomiolle tuloa, pystyivät useimmiten pitämään asuntonsa vankeu-

den ajan. Asunnottomien lyhytaikaisvankien tilanne koettiin haasteelliseksi. Vankilataustaisten henkilöiden asunnon hankinta koettiin lähtökohtaisesti haastavaksi, joten asunnon saamisen vankilassaolon aikana ajateltiin olevan lähes mahdotonta. Usein asunnottomilla vangeilla on taustalla vuokravelkaa tai häättöjä, joiden vuoksi asunnon saaminen voi vaikeutua entisestään. Vaikka asumis- ja vuokranmaksuhistoria olisi puhdas, niin siitä huolimatta esimerkiksi kaupunkien vuokra-asuntojen vapautumista voi joutua odottamaan pitkäänkin. Erilaisten järjestöjen tai päihdekuntoutuslaitosten kautta voi toisinaan olla mahdollisuus saada tukiasunto tai asuntolapaikka nopeastikin, mutta aina vapautuva vanki ei ole halukas tällaisiin paikkoihin menemään. Toisinaan taustalla voivat vaikuttaa ennakkoluulot tarjottuihin paikkoihin liittyen.

”...voi aatella, että he eivät semmoseen paikkaan mee ku siellä on tapahtunu sellasta ja tällästä ja joku on sitä haukkunu, et lopulta kaikesta huolimatta valkkaavat sen asunnottomana vapautumisen”.

Verkostoyhteistyö

Osalla lyhytaikaisvangeista oli selkeä tarve esimerkiksi oman kotikunnan aikuisosiaalityön asiakkuudelle, mutta ajanvarausten tekeminen omatoimisesti oli haastavaa. Rangaistusaikaisessa työskentelyssä on saattanut ilmetä joko vanki- tai työntekijälähtöisesti tarvetta verkostoyhteistyölle. Yhteistyötä eri tahojen kanssa on mahdollista laittaa vireille tai ylläpitää, mikäli vanki on antanut siihen luvan.

”Mä kyl menisin ihan varmasti niille ajoille ja hoitasin ne, jos ne vaan sais hoidettua valmiiks, mut ite mä en niitä sais varattua”.

Muut vapautumisen jälkeiset palvelut

Vapautumisen valmistelun yhteydessä nousi esiin myös muiden palveluiden järjestämisen tarve. Tukea ajanvarausten tekemiseen kaivattiin esimerkiksi terveydenhuoltoon, toimintakyvyn ylläpitämiseen sekä opiskeluihin liittyvien asioiden suhteen.

”..ja sit ku pitäis lähettää sinne koululle jotain kopioita tai semmosii ni enhän mä ees tiä mist semmoset sais hankittuu”.

5.2 Lyhytaikaisvankien palvelutarpeet

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan lyhytaikaisvankien rangaistusajan palvelutarpeissa korostuivat sujuva yhteistyö vankeusaikana sekä hallittu vapautuminen. Lyhytaikaisvankien palvelutarpeet on esitetty taulukossa 3.

TAULUKKO 3. Lyhytaikaisvankien palvelutarpeet.

ALALUOKAT	YLÄLUOKAT	PÄÄLUOKKA
Käytännön asioiden hoitaminen	Sujuva yhteistyö vankeusaikana	Lyhytaikaisvankien palvelutarpeet
Yhteistyö eri toimijoiden kanssa		
Vankeusaikainen kuntoutus		
Jatkohoidon järjestäminen		
Vapautumiseen valmistautuminen	Hallittu vapautuminen	
Kuntoutusjatkumot		

5.2.1 Sujuva yhteistyö vankeusaikana

Rangaistusaikaisen työskentelyn toivottiin olevan sujuvaa niin vankien kuin eri ammattiryhmienkin välillä. Hyvän yhteistyön kuvattiin olevan vuorovaikutuksellista sekä kaikkia osapuolia kunnioittavaa. Yhteistyössä arvostettiin myös selkeyttä ja avoimuutta.

Käytännön asioiden hoitaminen

Lyhytaikaisvankien toiveet tuomion aikana saamistaan palvelutarpeista perustuvat pitkälti arkisten ja käytännöllisten asioiden hoitamiseen. Etuus- ja asuntoasioiden hoitaminen ja niissä tukeminen koettiin tärkeäksi. Myös henkilöllisyystodistuksen hankkiminen oli monen vangin ajankohtainen tarve.

”Kyllähän sitä pyrkii omien aikatauluresurssiensa mukaan auttaan ihan näissä arjen askareissa ja noissa Kela-asioissa ja näitä henkareita ja muita pyritään hoitaa niinku kuntoon”.

Yhteistyö eri toimijoiden kanssa

Tuomiota suorittavilla lyhytaikaisvangeilla voi olla tarve yhteistyölle esimerkiksi lastensuojelun, sosiaalityön, päihdehoidon, oppilaitoksen tai erilaisten järjestöjen kanssa. Omatoiminen asioiden järjestäminen voi kuitenkin tuottaa hankaluuksia, jolloin vankilan työntekijöiltä saatu tuki yhteistyön järjestämiseen sekä sen mahdollistamiseen on tärkeää.

”...ja välillähän on sellasii verkostopalavereita, mihin saa osallistujia ettiä kissojen ja koirien kans nii ei oo ihme et siellä siviilissä ei aina ne omat voimavarat ihan riitä”.

Vankeusaikainen kuntoutus

Palvelutarpeissa korostui lyhytaikaisvankien toive tuomion aikaisesta kuntouttavasta työskentelystä. Kuntoutuksen tulisi olla henkilökohtaisiin tarpeisiin kohdistettua, esimerkiksi päihdeongelmalliselle päihdekuntoutusta ja arjentaitoihin keskittyviä kursseja niille, joille arkiaskareista suoriutuminen tuottaa haasteita.

”...mä tosiaan ainaki haluun et saan käytetty tän vankilassa oleminen jollain tapaa hyödyks ku on ekaa kertaa vuosiin selvänä”.

Jatkohoidon järjestäminen

Suhtautuminen työntekijän järjestämään jatkohoitoon ilmeni pääosin myönteisenä. Lyhytaikaisvankien motivaatio muutoksiin elämän eri osa-alueilla vaikutti siihen, että erilaiset tukitoimet sekä jatkohoitokontaktin järjestäminen esimerkiksi päihdeklinalle koettiin tärkeäksi. Vaikka vankeja kannustetaan oma-aloitteisuuteen, toivottiin jatkohoidon suunnittelussa myös työntekijälähtöisiä mahdollisuuksia palvelujen toteuttamiseen.

”Se on jotenki vaan nii vaikee välillä sanoo sitä tarvetta ääneen ja on niin paljon helpompi sit vaan sanoo joo ku virkailija heittää et ooks miettiny tämmöstä”.

5.2.2 Hallittu vapautuminen

Vapautumisen valmistelu nousi yksittäisenä rangaistusajan suunnitelman tavoitteena esiin, mutta myös yleisesti vankeusajan toiminnalta toivottavien palvelutarpeiden näkökulmasta nimenomaan hallittu vapautuminen koettiin tärkeäksi asiaksi. Hallitun vapautumisen ajateltiin luovan turvallisuuden tunnetta sekä uskoa omaan pärjäämiseen rikoksettoman ja päihteettömän elämäntavan tavoittelussa.

Vapautumiseen valmistautuminen

Lyhytaikaisvankien tuomioiden pituudet vaikuttavat siihen, että vapautumisen valmistelu saatetaan aloittaa jo tuomion alkuvaiheessa. Tärkeänä kuitenkin koettiin se, että vapautumiseen liittyviin asioihin on mahdollista valmistautua rauhassa. Vapautumiseen valmistautumiseen liitettiin suunnitelmallisuus, maltilliset ja saavutettavissa olevat tavoitteet sekä turvallisuuden tunne.

”...no siis auttaahan se et sä tiät mihin sä tosta portilta lähet ja mitä muutenki niinku elämässään tekee”.

Kuntoutusjatkumot

Kokonaisvaltaisten kuntoutusjatkumoiden turvaaminen nähtiin oleellisena vapautumisvaiheeseen liittyvänä seikkana. Jatkohoidon järjestäminen yhdistettiin ensisijaisesti erilaisten hoitokontaktien turvaamiseen, mutta kuntoutusjatkumot miellettiin esimerkiksi rikoksetonta elämäntapaa tukevien palveluiden varmistamiseen. Lyhytaikaisvanki on voinut tuomion aikana käsitellä rikolliselle toiminnalle altistavia ajattelu- ja käyttäytymismallejaan, joiden työstämistä vanki tahtoisi jatkaa myös tuomiolta vapautumisensa jälkeen.

”Toi rikokseton elämäntapa ja väkivaltajuttujen käsittely on semmosii et niitä haluis jatkaa siviilissäki”

5.3 Vankilan toiminta ja sen kehittäminen

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella Satakunnan vankilan Huittisten osaston toiminnasta löytyi toimivia käytäntöjä sekä kehittämiskohteita. Vankilan toimintaa ja sen kehittämistä on esitetty taulukossa 4.

TAULUKKO 4. Vankilan toiminta ja sen kehittäminen

ALALUOKAT	YLÄLUOKAT	PÄÄLUOKKA
Vankien kohtaaminen	Toimivat käytännöt	Vankilan toiminta ja sen kehittäminen
Vastuajaot		
Nopea reagointi		
Mahdollisuus vaikuttaa asioihin		
Sakko- ja lyhytaikaisvankiprojekti		
Moniammatillinen yhteistyö	Kehittämiskohteet	
Tiedonkulku		
Resurssit		
Opiskelumahdollisuudet		
Päihdekuntoutusosasto		

5.3.1 Toimivat käytännöt

Vankien kohtaaminen

Haastattelujen perusteella nousi selkeästi esiin tyytyväisyys niin työntekijöiden kuin vankienkin taholta siitä, miten laitoksessa henkilökunnan ja vankien välinen asiointi pääsääntöisesti toteutuu. Lyhytaikaisvangit kokivat tulevansa kohdatuksi kunnioittavasti ja heidän mahdollisiin huolenaiheisiinsa suhtauduttiin asiallisesti. Asiointi ei välttämättä tuottanut vangin näkökulmasta toivottua lopputulosta, mutta tapa, jolla asioita hoidettiin, jätti kuitenkin asiointitilanteesta positiivisen kokemuksen. Työntekijöiden lähestyminen ja avun pyytäminen koettiin helpoksi, koska laitoksen tunnelman koettiin olevan henkilökunnan ja vankien välillä rentoa. Yksittäisiä, persoonalähtöisiä poikkeuksia koettiin olevan, mutta pääosin laitoksen toiminta vankien kohtaamisen osalta koettiin toimivaksi.

”Ohan tää ilmapiiri sellanen suht rento et pampuillekki pystyy heittää välillä vähä vitsiäki eikä oo liikaa sellast vakavaa ja virallista öyhötystä”.

Vastuujaot

Henkilökunnan keskinäinen vastuun jakaminen koettiin selkeäksi. Haastattelujen perusteella esimerkiksi valvontahenkilökunnan sekä erityishenkilöstön työn sisältöihin liittyvät vastuut olivat pääasiallisesti hyvin tiedossa. Vankien ohjaus erityishenkilöstön vastaanotoille rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden edistämiseksi koettiin toimivan.

”Vastuujaot on mun mielestä Huittisten vankilassa oikeinkin selkeet ihan jo johtuen siitä, että täällä on tosi vähän erityishenkilöstöä, se tekee jo sen, ettei ihan hirveesti oo päällekkäisyyksiä tai tuu”.

Nopea reagointi

Lyhytaikaisvankien rangaistusajan työskentelyn näkökulmasta koettiin, että heidän yhteydenottopyyntöihinsä ajanvarausten tai asioiden hoitamisen tiimoilta reagoitiin nopeasti. Työskentelyn koettiin olevan sujuvaa ja johdonmukaista sekä lähtevän käyntiin heti vangin saapuessa vankilaan. Valvontahenkilökunnan koettiin ohjaavan ja opastavan kysyttäessä sekä vievän asioita eteenpäin.

”Mielestäni aika hyvin otetaan koppia heti alkuun”.

Mahdollisuus vaikuttaa asioihin

Vaikutusmahdollisuudet rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden mukaiseen työskentelyyn koettiin hyväksi. Haastatteluiden perusteella tavoitteiden tarkentamiseen ja palvelutarpeiden arviointiin oli mahdollisuus osallistua aktiivisesti. Kokemukset myös osoittivat, että vangin asioihin perehdyttiin ja erilaisia päätöksiä tehdessä pyrittiin ajamaan vangin etuja.

”Kyllä mun mielestä täällä nyt toimii toi ketju sillai hyvin että kaikki ohjautuu tai ainakin aika suuri osa saa mahdollisuuden vaikuttaa asioihinsa kaikkiin vankeihin ainakin jollain tapaa paneudutaan”.

Sakko- ja lyhytaikaisvankiprojekti

Laitoksen toimivia käytäntöjä tarkasteltaessa alle vuoden toiminnassa ollut sakko- ja lyhytaikaisvankiprojekti koettiin hyväksi toimintamalliksi. Lyhytaikaisvankien ulkopuolisiin päihdekuntoutuslaitoksiin sijoittamisen prosessia on suunniteltu moniammatillisessa työryhmässä, jolloin jokaisella prosessiin osallistuvalla ammattiryhmällä on ollut mahdollisuus vaikuttaa toimintamallin sisältöön. Henkilökunnan näkökulmasta projekti on tullut vastaamaan lyhytaikaisvankien rangaistusaikaisen työskentelyn tarpeisiin ja projektista toivotaan laitokselle pysyvää käytäntöä. Lyhytaikaisvankienkin puolelta projekti saa kiitosta, sillä päihdekuntoutukseen motivoituneet ovat projektin kautta saaneet mahdollisuuden keskittyä tuomionsa aikana intensiiviseen päihdekuntoutukseen.

”...nyt ainakin uuden projektin tai uuden hankkeen myötä tää kuntoutuspuoli on nyt ehkä semmosena, mikä mun mielestä on ainakin ihan hyvä uudistus ja hyvä hanke ja varsinkin lyhytaikaisille toi päihdekuntoutus on ehkä oikeampikin paikka niille ku vankila”.

5.3.2 Kehittämiskohteet

Moniammatillinen yhteistyö

Vaikka sakko- ja lyhytaikaisvankiprojektin sijoitusprosessin suhteen moniammatillisen yhteistyön koettiin olleen sujuvaa, niin muiden vankilan toimintojen osalta sen suhteen koettiin olevan kehitettävää. Eri ammattiryhmien koettiin työskentelevän enimmäkseen erillään toisistaan eikä moniammatillista yhteistyötä koettu tehtävän esimerkiksi vankeja koskevia päätöksiä tehtäessä. Käytännön työssä moniammatillisen yhteistyön haasteet saattavat näkyä esimerkiksi erilaisina linjauksina vankien asioiden hoitamiseen liittyen. Erityisesti yhteistyö erityishenkilöstön sekä vangille nimetyn vastuuvirkamiehen välillä koettiin monin paikoin haasteelliseksi.

”Omavartija jää siinä vähän ehkä niin et ku käytiin ransukeskustelu ja sit se vanki oliko siirtynyt kahessa viikossa jo koevapauteen enkä mä ees tienny siitä. Kyl siitä vois laittaa esimerkiks viestii jos se omavanki lähtee (koevapauteen) ku sen omavartijan tulis kuitenkin olla mukana siinä aika tiiviisti”.

Tiedonkulku

Haastattelujen pohjalta myös tiedonkulussa olisi kehitettävää Huittisten osastolla. Eri työntekijöiden koettiin antavan erilaista informaatiota saman aiheen suhteen. Haastateltavien kokemusten perusteella ajantasaisista käytännöistä ei ole aina ollut riittävästi tietoa ja ajantasaisen tiedon hankinnan sijaan vankeja on ohjattu toimimaan väärällä tavalla. Tiedonkulun haasteita havaittiin niin henkilökunnan ja vankien välillä kuin pelkästään henkilökunnankin keskuudessa. Ongelmallisimmaksi koettiin tilanteet, joissa vangin asioihin liittyvät tiedot eivät ole tavoittaneet laitoksen toiminnan tai vangin rangaistusajan työskentelyn kannalta oleellisia työntekijöitä.

”On se vähän ahistavaa et esimerkiks huudellaan jonku asian perään et sitä ei oo nyt hoidettu ja dissataan siitä tekemättä jättämisestä, kun se tieto sen homman hoitamisesta ei oo alun perin tavottanu”.

Resurssit

Lyhytaikaisvankien tuomioiden pituudet saattavat olla vain muutamien viikkojen pituisia, mikä tuo haasteensa kokonaisvaltaiselle tilannekartoitukselle ja asioiden hoitamiselle. Vaikka pääsääntöisesti lyhytaikaisvankien tarpeisiin koettiin reagoitavan nopeasti, niin rajalliset resurssit osoittautuivat rangaistusaikaisen työskentelyn toteutumisen haasteeksi. On huomion arvoista, että lyhytaikaisvankien tarpeisiin vastaamisen lisäksi vankilan arjessa on muitakin työskentelyn osa-alueita, joista tulee huolehtia. Lyhytaikaisvankien asioita hoitavat samat työntekijät, jotka vastaavat myös pidempiaikaisten vankien kanssa työskentelystä. Laitoksen arjessa valvontahenkilökunnan perustehtävä on pitää yllä laitoksen turvallisuutta.

Erytishenkilöstö vastaa lyhytaikaisvankien tarpeiden lisäksi muun muassa koevapauksien valmisteluista, opintoasioiden ohjauksesta sekä päihde- ja sosiaalityön toteuttamisesta.

”Ei oikein muuta ku olis riittävästi ihmisiä tekemässä sitä työtä, että siitähän se suurimmaks osaks johtuu jos jotain jää tekemättä tai tehdään myöhässä, että ei vaan aika riitä”.

Opiskelumahdollisuudet

Laitoksen rajalliset opiskelumahdollisuudet nousivat esiin kehittämiskohteita tarkasteltaessa. Lyhytaikaisvangeille toivottaisiin yhdenvertaisia mahdollisuuksia vankeusaikaiseen opiskeluun pitkäaikaisvankeihin nähden. Motivaatiota opiskeluun ja ammatillisen osaamisen kehittämiseen olisi, mutta vankilan työtoiminoissa etenemisessä ja opiskelujen aloittamisessa pitkäaikaisvangit ovat lähtökohtaisesti etusijalla. Haastatteluissa nousi esiin toive lyhytaikaisvangeille suunnatuista, kurssimuotoisista opiskeluvaihtoehdoista. Osa lyhytaikaisvangeista suorittaa tuomiotaan kuukausienkin ajan, jolloin opintoasioiden edistämiseenkin olisi aikaa.

”Ehkä toi opiskelupuoli nyt täällä on hiukan haastavampi mutta se ei taas oikein oo talosta kiinni ku ei vaan oo tässä oikein mitään”.

Päihdekuntoutusosasto

Osastomuotoista päihdekuntoutustoimintaa kaivattiin jälleen järjestettäväksi erityisesti vankilassa tuomiotaan suorittaville, päihdeongelmallisille lyhytaikaisvangeille. Ohjatun ryhmämuotoisen toiminnan koettiin selkiyttävän vankilan toimintaa, kun lähtökohtaisesti huonokuntoisimmat ja mahdollisista vieroitusoireista kärsivät vangit olisivat selkeästi nimettyjen työntekijöiden vastuulla. Päihdekuntoutusosaston toiminnan kautta päihdeongelmaisten lyhytaikaisvankien rangaistusaikainen työskentely olisi ammattiryhmistä riippumatta helpompaa, kun vangit olisivat sijoitettuna omalle osastolleen sen sijaan, että he asuisivat hajasijoitettuna asuinosaastolla eri kerroksilla ja selleissä.

”Mun mielestä se (Intro-osasto) vaikutus sillä oli että joku voi heti kun se käy sen pienen päihdekuntoutusjakson niin vaikuttaa positiivisesti siihen sen vankeusaikaan mutta sit myös siihen yleiseen laitosturvallisuuteen ja siihen miten helppoo täällä on kaikkien sitten tehdä töitä”.

6 POHDINTA

6.1 Eettisyys

Tutkimuksen tekeminen pohjautuu monin tavoin hyvien tieteellisten käytäntöjen noudattamiseen eli tutkimuseetiikkaan. Tutkijan tulee toimia hyvää tutkimuseetiikkaa noudattaen tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Tiedonhankinta perustuu asianmukaisiin, luotettaviin ja kestäviin tiedonhankinnan, tutkimuksen ja arvioinnin menetelmiin. Tutkimusprosessissa edetään johdonmukaisesti tutkimusmenetelmien valinnasta tiedonhankintaan, aineiston keruuseen sekä lopulta tutkimustulosten hallintaan. Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tutkimuksen tekemisen kaikissa vaiheissa noudatetaan rehellisyyttä ja huolellisuutta. Tutkimustyö toteutetaan ja tulokset esitetään tarkasti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012; Vilka 2015, 41–42.) Myös aiempiin tutkimuksiin sekä muihin materiaaleihin viitataan asianmukaisesti eikä toisten tekstejä käytetä luvatta (Hirsjärvi ym. 2013, 26). Tässä opinnäytetyöprosessissa noudatettiin hyvää tutkimuseetiikkaa. Tutkimuksen tiedonhankinnassa huomioitiin käytettyjen lähteiden ajantasaisuus sekä sopivuus aiheeseen. Tutkimusprosessi on edennyt johdonmukaisesti ja sen vaiheet on kuvattu hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.

Eettisyyttä vahvistaa tutkittavien henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Tutkittavat henkilöt saavat itse päättää osallistuvatko tutkimukseen. Heille annetaan edeltävästi riittävästi tietoa tutkimuksesta sekä mahdollisuus perua suostumuksensa myös tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi ym. 2013, 24–25.) Koska tutkimuksessa haastateltiin myös vankeja, niin tutkimuslupa tuli hakea Rikosseuraamuslaitokselta. Saatu lupa edellytti, että vankien osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja heiltä tuli pyytää yksilöity ja kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimuksen tulokset tuli myös esittää siten, ettei yksittäinen henkilö ole tunnistettavissa ja tutkimusaineisto tuli hävittää yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua. Tutkimusprosessi toteutettiin kokonaisuudessaan Rikosseuraamuslaitoksen myöntämän tutkimusluvan mukaisesti.

Tämän opinnäytetyön haastatteluihin osallistuneet henkilöt saivat tutkimustiedotteen (Liite 3) luettavakseen ennen haastattelua. Tiedote käytiin haastateltavan

kanssa vielä sanallisesti läpi ennen haastateltavan suostumuksen antamista. Jokaiselle haastateltavalle tarjottiin mahdollisuutta keskustella tutkimuksesta sekä siihen osallistumisesta ennen haastattelujen toteuttamista. Haastateltavat täyttivät ennen haastatteluja kirjallisen, tietoon perustuvan suostumuksen (Liite 4) opinnäytetyöhön osallistumisesta. Tutkimukseen osallistuville painotettiin, ettei tutkimukseen osallistumisesta, siitä kieltäytymisestä tai tutkimuksen kesken jättämisestä sen missä tahansa vaiheessa koidu henkilöille mitään haittaa tai seuraamuksia. Tutkimuseettisiä seikkoja arvioidessa on huomioitava se, että opinnäytetyön tekijä työskentelee Satakunnan vankilan Huittisten osastolla, joten haastatellut työntekijät sekä suurin osa haastatteluun osallistuneista vangeistakin olivat tekijälle ennestään tuttuja. Tutkimusta toteutettaessa painotettiin tutkimustietojen luottamuksellisuutta ja sitä, ettei haastatteluiden kautta saatuja tietoja käytetä muuhun, kuin tutkimustarkoitukseen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 206).

Opinnäytetyön eettisyyttä vahvistaa se, että suunnitelma-, lupa- ja raportointivaiheissa on noudatettu Tampereen ammattikorkeakoulun ohjeita ja lomakkeita. Opinnäytetyön toteutusta varten on haettu tarvittavat luvat myös Rikosseuraamuslaitokselta. Tutkimuksessa kertyvä materiaali on säilytetty asianmukaisesti käyttäen salattua muistitikkua sekä lukittavaa säilytystilaa, joihin ei tutkijan lisäksi ole ollut kenelläkään mahdollisuutta päästä käsiksi (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tutkimusaineistoa ei missään tutkimuksen vaiheessa ole luovutettu muille osapuolille (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 221). Tutkimuksessa kerätyistä henkilötiedoista tehtiin opinnäytetutkimuksen tietosuojailmoitus Tampereen ammattikorkeakoulun ohjeistuksen mukaisesti ja EU:n tietosuoja-asetusta (106/679) noudattaen. Tutkimukseen osallistuneet saivat tietosuojailmoituksen tutkimushaastattelupyynnön yhteydessä. EU:n tietosuoja-asetus perustuu tietosuojalakiin, joka ohjaa henkilötietojen asianmukaiseen käsittelyyn (Tietosuojalaki 2018/1050).

6.2 Luotettavuus

Opinnäytetyön luotettavuutta osoittaa se, että valittujen tutkimusmenetelmien avulla on mahdollista tutkia niitä asioita, mitä tutkimuksessa on tarkoituskin tutkia.

Valitut menetelmät ja ennalta suunniteltu haastattelukysymysten runko mahdollistavat sen, että tutkimustulokset eivät ole sattumanvaraisia, vaan vastaavat tutkittavaan aiheeseen. Tutkimuksessa käytettävät käsitteet sopivat käsiteltävään aiheeseen sekä tutkittavaan ongelmaan. (Aaltio & Puusa 2020.) Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on myös oleellista, että tutkimuksen lukija pystyy raportoitujen työvaiheiden ja tehdyn kuvailun avulla ymmärtämään tutkijan tekemät ratkaisut ja perustelut valintojen taustalla (Kiviniemi 2018, 85). Tässä opinnäytetyössä selvitetään lyhytaikaisvankien sekä heidän kanssaan työskentelevän henkilökunnan näkemyksiä rangaistusaikaisista toiminnoista ja tarpeista, joten on perusteltua käyttää laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkittavien luvalla tehty haastattelujen nauhoitus lisää luotettavuutta, koska haastattelusisältöihin on ollut mahdollista palata jälkeenpäin. Teemahaastattelurunko (Liite 2) mahdollisti sen, että haastateltavasta riippumatta tutkimuksen kannalta oleelliset asiat tulivat käsiteltyä jokaisessa haastattelussa.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija ja tutkimuskohteet ovat vuorovaikutuksessa, joten tutkijan täytyy olla subjektiivinen ja kykenevä refleктоimaan omaa toimintaansa (Aaltio & Puusa 2020; Puusa & Julkunen 2020). Tässä opinnäytetyössä subjektiivisuuden merkitys korostuu, sillä tutkija työskentelee Satakunnan vankilan Huittisten osastolla. Tutkimusta tehdessä tutkija pyrkii siis tieteelliseen objektiivisuuteen eikä anna esimerkiksi omien oletustensa tai arvojensa vaikuttaa tutkimuksen kulkuun missään vaiheessa. Tutkijan oman työn itsearviointi, valintojen ja ratkaisujen perustelu sekä puolustaminen lisäävät tutkimuksen luotettavuutta. (Aaltio & Puusa 2020.) Tässä opinnäytetyössä tutkimustuloksia tarkasteltiin objektiivisesti, vaikka tutkija työskentelee toimintaympäristön päihdetyön toimintojen kehittäjänä ja toteuttajana. Tulokset esiteltiin hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti siitä huolimatta, että esimerkiksi päihdetyöhön lukeutuvilla osa-alueilla havaittiin kehitettävää.

Opinnäytetyötä ja sen tutkimusprosessia voidaan tarkastella myös yleisten laadullisten tutkimusten luotettavuuskriteerien mukaisesti. Tutkimuksen uskottavuutta lisää se, että tutkimusaineistoa on kuvattu riittävästi ja todenmukaisesti. Uskottavuuden kannalta on myös oleellista, että tutkijan tekemä käsitteellistäminen ja tulkinta vastaa tutkittujen käsityksiä aiheesta. Luotettavassa tutkimuk-

sessä tulokset ovat siirrettävissä toiseen, olosuhteiltaan samankaltaiseen kontekstiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Käsitteellistämisen ja tulkinnan luotettavuutta tukee se, että teemahaastatteluin toteutettu aineistonkeruu mahdollisti tarkentavien kysymysten esittämisen, jotta tutkijan oli mahdollisuus ymmärtää tutkittavan esiin nostamat asiat hänen tarkoittamallaan tavalla. Laadullisen tutkimuksen ensisijainen tavoite on kuvata tutkittavien henkilöiden omia kokemuksia tarkasteltavasta aiheesta, jolloin tutkimuksen tulokset ovat vain rajoitetusti yleistettäviä. Tässä tutkimuksessa tulokset ovat kuitenkin siirrettävissä olosuhteiltaan samantyyppiseen kontekstiin, sillä Rikosseuraamuslaitos toimii oikeusministeriön alaisuudessa koko Suomessa ja sen toimintaa ohjaa laki Rikosseuraamuslaitoksesta (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 27.11.2009/953). Näin ollen vankien rangaistusajan suunnitelmat ja tavoitteet ohjaavat vankien kanssa tehtävää työtä valtakunnallisesti vankilasta riippumatta. Tavoitteiden toteutumiseen käytettävien toimintojen laajuus ja toimivuus ovat puolestaan vankilakohtaisia.

Yhtenä laadullisen tutkimuksen kriteerinä on myös tutkimustulosten vahvistettavuus, jolloin saaduille tutkimustuloksille on mahdollista löytää vahvistusta esimerkiksi kirjallisuudesta tai aiemmin tehdyistä tutkimuksista (Aaltio & Puusa 2020). Tutkimuksen vahvistettavuus edellyttää myös tutkimusprosessin kirjaamista siten, että toinen tutkija voi seurata tutkimusprosessin etenemistä yleisesti (Kylmä & Juvakka 2007, 128). Luotettavuutta voi tarkastella vakiintuneisuudenkin näkökulmasta, kun tutkimuksen ulkopuolinen henkilö arvioi tutkimusta kokonaisvaltaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018). Opiskelijakollegat ovat vertaisarvioineet opinnäytetyötä ja lopullinen tutkimusraportti arvioidaan ohjaavan opettajan toimesta.

Tämän tutkimuksen luotettavuutta heikentää se, että haastattelut toteutettiin nopealla aikataululla kesken kesälomakauden, jotta haastateltaviksi oli mahdollisuus saada monipuolisesti eri työtehtävissä työskenteleviä henkilökunnan edustajia. Haastattelut toteutettiin työpäivien aikana haastateltavien omien työtehtävien sallimien aikataulujen puitteissa. Haastatteluja varten oli varattu tunti aikaa, jotta kaikkien haastattelukysymysten läpi käymiseen oli riittävästi aikaa. Vankilaolosuhteissa työskenneltäessä muutoksia voi kuitenkin tulla nopeallakin aikataululla ja muutamaan haastatteluun tulikin keskeytyksiä äkillisten työtehtävien vuoksi. Tältä osin haastattelutilanteita ei ollut mahdollista täysin rauhoittaa. Tut-

kimustulosten luotettavuutta arvioidessa on huomioitava, että tutkimusajankohdassa koronarajoitukset olivat vielä valtakunnallisesti voimassa ja vaikutukset näkyivät laaja-alaisesti myös vankilan toiminnassa.

6.3 Tulosten tarkastelu

Tämän opinnäytetyön tutkimukset osoittivat, että lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelman tavoitteet ovat laajoja kokonaisuuksia ja liittyvät useimmiten päihteisiin, asuntoasioiden selvittämiseen ja varmistamiseen sekä toimintakyvyn ylläpitoon. Rangaistusajan suunnitelmaa on mahdollisuus edistää Satakunnan vankilan Huittisten osastolla ja vangeille tarjottavaa toimintaa on monipuolisesti. Tulosten perusteella nousi esiin, että vankien yhteydenottoihin reagoidaan henkilökunnan toimesta nopeasti ja asioiden hoitamiseen saa tukea. Lyhytaikais- ja sakkovangeille suunnatun projektin koettiin kokonaisuudessaan hyväksi toimintamalliksi ja yhteistyön eri ammattiryhmien välillä sujuvaksi. Muuta laitoksen toimintaa tarkasteltaessa tiedonkulussa ja moniammatillisessa yhteistyössä koettiin olevan kehittämistarvetta.

6.3.1 Lyhytaikaisvangin rangaistusajan tavoitteet

Rangaistusajansuunnitelmat tehdään arviointikeskuksissa ennen vangin saapumista vankilaan ja tavoitteiden tekemisestä voi olla tuomiolle tullessa jo useita kuukausia aikaa. On myös mahdollista, että henkilö ei ole syystä tai toisesta osallistunut itse suunnitelman laatimistilaisuuteen, joten tavoitteet on voitu asettaa työntekijän toimesta ja pelkästään henkilöstä käytettävissä olevan kirjallisen materiaalin perusteella. Kirjallisen materiaalin perusteella tehdyt rangaistusajan suunnitelmat ovat yleisimpiä juuri lyhytaikaisvankien keskuudessa (Liimatainen ym. 2017, 113). Kirjallisten materiaalien pohjalta tehdyt rangaistusajan suunnitelmat koettiin haastateltavien keskuudessa huonona asiana. Vaikka rangaistusajan suunnitelman tavoitteet asetetaan suurimmalle osalle vangeista jo tuomioaikaa edeltävästi, on niitä mahdollista tarkentaa vielä vankeusaikanakin (Hartoneva, Mohell, Pajuoja & Vartia 2015, 137).

Suurin osa haastatelluista koki, että vangille ennen tuomiota asetetut tavoitteet ovat laajoja eivätkä välttämättä vangin ajankohtaisia tarpeita vastaavia. Osa haastatelluista oli sitä mieltä, että rangaistusajan suunnitelmaan kirjatut tavoitteet ovat riittäviä. Liimatainen ym. (2017) ovat nostaneet esiin sen, että rangaistusajan suunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden katsotaan jossakin määrin aliarvioivan lyhytaikaisvankien tarpeita, sillä tavoitteet eivät itsessään kerro vankien todellisia haasteita tai arjen puutteita ja niihin vaadittavia tukitoimia. (Liimatainen ym. 2017, 33–34.) Vankeusajan sujuvuuden kannalta olisi kuitenkin oleellista, että vanki kokisi asetettujen tavoitteiden vastaavan omiin tarpeisiinsa. Mikäli vanki kokee asetetut tavoitteet itselleen tärkeiksi, on todennäköisempää, että hän pyrkii niiden edistämiseen tuomionsa aikana. (Crewe 2013, 122; Hartoneva ym. 2015, 137.) Suurin osa vangeista toivoo rangaistusaikansa sisältävän suunnitelmallista toimintaa ja selkeitä tavoitteita (Johnson, Rocheleau & Martin 2017, 407).

Lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelmiin kirjatut tavoitteet liittyvät useimmiten päihteiden käyttöön, arkipäivän toimintoihin tai vapautumisen valmisteluun. Päihdeongelmat ovat tutkitusti yleisiä vankiväestöllä, tavalliseen väestöön verrattuna jopa kymmenkertaisia. Yleisimmät vankien käyttämät päihteet alkoholin lisäksi ovat amfetamiini, kannabis sekä rauhoittavat lääkkeet. (Hoffman & Mossberg 2013, 339; Joukamaa ym. 2019, 1, 47–48.) Vankien päihdetilanteen todellinen luonne ei välttämättä käy ilmi rangaistusajan suunnitelman sisällöstä. On mahdollista, että vanki ei koe omaa päihdetilannettaan ongelmallisena. Lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelman tavoitteita tarkasteltaessa haastateltavat kokivat päihde- ja rikosasioiden liittyvän toisiinsa. Myös Linkin ja Hamiltonin (2017) tekemän tutkimuksen perusteella päihteiden käyttö linkittyy vahvasti rikolliseen käyttäytymiseen. Päihteitä käyttävillä vangeilla saattaa olla useampia tuomioita, sillä riski uusintarikollisuudelle on korkea (Link & Hamilton 2017, 9).

Terveydentilaan ja sen ylläpitoon liittyvät tavoitteet sekä niihin liittyvät vankien tarpeet nousivat tuloksissa esiin. Lyhytaikaisvankien koettiin saapuvan vankilaan huonossa kunnossa ja aiemmin tehdyt tutkimukset tukevat tätä näkemystä. Päihdeongelmien lisäksi vangeilla saattaa olla paljon somaattisia sairauksia, ja vangit kokevat heikentyneen terveydentilansa olevan haaste tuomion suorittamiselle (O'Connor ym. 2020, 141). Yleisesti ottaen vangeilla on enemmän terveydellisiä haittoja sekä muita terveyden riskitekijöitä oman ikäryhmänsä muuhun väestöön

verrattuna (Kauhanen 2021, 62). Tuloksista keskeisimpinä nousivat esiin erilais-
ten perussairauksien hoidon laiminlyönti sekä tarpeet hammashoidon suhteen.
Myös vankien mielenterveysongelmien on havaittu lisääntyneen. Lyhytaikaisvan-
git oireilevat psyykkisesti eikä Huittisten osastolla ole riittäviä resursseja tai osaa-
mista heidän tukemisekseen. Psykykkisten sairauksien hoito kuuluu muun koko-
naisvaltaisen terveydenhoidon ohessa Vankiterveydenhuollon järjestettäväksi.
Vaikka psyykkisen oireilun koetaan vankien keskuudessa lisääntyneen, niin mie-
lenterveydellisiä haasteita on esiintynyt vangeilla aiemminkin. Suurella osalla
vangeista on esimerkiksi persoonallisuushäiriöitä ja muita psykiatrisia sairauksia
(Hoffman & Mossberg 2013, 339).

Joidenkin lyhytaikaisvankien rangaistusaikainen tuen tarve lähtee arkisista pe-
rusasioista. Tämän tutkimuksen haastatteluissa nousi esiin haasteet arjentai-
doissa, kuten siivouksessa, ruoanlaitossa ja henkilökohtaisesta hygieniasta huo-
lehtimisessa. Tulokset osoittivat, että toisinaan yksittäinen vanki saattaa kiinnittää
niin henkilökunnan kuin muiden vankienkin huomion epäsiistillä olemuksellaan.
Vanki on saattanut kulkea koko tuomionsa ajan samoissa, pesemättömissä vaat-
teissa. Tällaisten huomioiden tekeminen on Huittisten osastolla mahdollista, sillä
avovankiloissa vangit käyttävät ensisijaisesti omia vaatteitaan (Hartoneva ym.
2015, 158). Useimmiten arjentaitojen haasteet korostuvat vakavasti päihdeon-
gelmaisilla sekä iäkkäillä vangeilla (Joukamaa ym. 2010, 75). Opinnäytetyön tut-
kimuksen tulosten perusteella arjentaidot koettiin olevan hyväläl tolalla niillä ly-
hytaikaisvangeilla, joilla oli tuomiolle tullessa vakituinen asumistilanne sekä mah-
dollinen työpaikka ja vahva tukiverkosto.

Sosiaalisten suhteiden ylläpito korostui lyhytaikaisvankien tavoitteissa. Vankeus-
aika on radikaali muutos vangille itselleen, mutta se vaikuttaa merkittävästi myös
vangin läheisiin. Yhteydenpito erityisesti lapsiin ja puolisoon on lyhytaikaisvan-
geille erityisen tärkeää. Aiemmat vankitutkimukset osoittavat, että suurimmalla
osalla vangeista on alaikäisiä lapsia (Trebilcock 2011, 21). Perheestä erossa ole-
minen koetaan raskaana, mutta vankilan toiminnot pyrkivät tukemaan lähisuhteiden
ylläpidossa. Osa tutkimukseen osallistujista koki, että Huittisten osastolla
perhe- ja lähisuhteiden ylläpito mahdollistuu hyvin. Vangeilla saa olla omassa
käytössä vartijoiden sinetöimä peruspuhelin, jossa ei ole kameraa tai Internet-
yhteyttä. Vankien on mahdollista käyttää puhelinta omassa sellissään. Tämän

lisäksi vankilassa on mahdollisuus Skype-tapaamisiin kerran viikossa, valvottuihin tapaamisiin viikonloppuisin sekä valvomattomiin perhetapaamisiin erillisen hakemuksen perusteella. Tapaamisia voidaan sallia myös muulloin, mikäli se katsotaan vangin kohdalla tarpeelliseksi tärkeästä syystä (Hartoneva ym. 2015, 211).

Haastateltavat korostivat kuitenkin vastauksissaan pitkään jatkuneen koronatilanteen vaikuttaneen myös vankilan tapaamiskäytäntöihin. Tapaamiset olivat pitkään kokonaan tauolla, jolloin reaaliaikainen yhteydenpito perheenjäsenten ja muun lähipiirin kanssa oli mahdollista vain puhelimitse sekä Skypen välityksellä. Toisaalta kuitenkin osa vangeista on nähnyt vankeusaikansa mahdollisuutena ottaa etäisyyttä siviilissä olevaan tuttavapiiriinsä. Tutkimukset osoittavat, että osa vangeista kokee olonsa jopa turvallisemmaksi vankilassa, kun pystyy olemaan erossa esimerkiksi päihdemaailman tuttavistaan (Armstrong & Weaver 2013).

Vapautumisen valmistelu rangaistusajan suunnitelman tavoitteena koettiin suureksi kokonaisuudeksi, joka pitää sisällään niin vangin etuusasioiden varmistamisen kuin asuntotilanteen selvittämisenkin. Monesti vapautumisen valmisteluun liittyy myös verkostoyhteistyötä sekä muiden vapautumisen jälkeisten palvelujen varmistamista. Vapautumista edeltävästi tehty verkostoyhteistyö voi mahdollistaa palveluiden jatkumon myös vankeusajan päättymisen jälkeen. Tavallisimmin verkostoyhteistyötä tehdään vangin kotikunnan sosiaalitoimen, päihdehoitoyksiköiden, työllisyyspalvelujen sekä lastensuojelun kanssa.

6.3.2 Lyhytaikaisvankien palvelutarpeet

Lyhyitä tuomioita suorittavien vankien tuomion aikaisia palvelutarpeita tarkasteltaessa toivottiin sujuvaa yhteistyötä sekä hallittua vapautumista. Sujuvaan yhteistyöhön liitettiin käytännön asioiden hoitamista, verkostoyhteistyötä, vankeusaikaista kuntoutusta, jatkohoidon järjestämistä vapautumisen jälkeiselle ajalle sekä tukea vapautumisvaiheeseen ja siihen valmistautumiseen. Vankeusajan palvelutarpeet ovat hyvin samankaltaisia kuin rangaistusajan suunnitelman tavoitteet, mutta ovat kuitenkin enemmän vankilähtöisiä ja perustuvat yksilöllisiin

tarpeisiin. Sujuvan yhteistyön koettiin perustuvan asialliseen ja kaikkia osapuolia kunnioittavaan kanssakäymiseen.

Lyhytaikaisvankien asumissosiaaliseen työhön liittyvät palvelutarpeet korostuivat tämän tutkimuksen haastatteluissa. Granfelt (2013) korostaa, että asumissosiaalisen työn avulla pyritään asunnottomuuden ennalta ehkäisyyn sekä asumistilanteen turvaamiseen. Vankien yleinen haaste asunnon saamisen lisäksi on sen säilyttäminen, sillä rikoksiin ja päihteisiin liittyvä elämäntapa voi heikentää kykyä huolehtia asumiseen liittyvistä velvoitteista, kuten vuokran maksusta. Toisaalta asumiseen voi liittyä elämäntavan mukanaan tuomaa levottomuutta, mikä voi osaltaan johtaa esimerkiksi toistuviin häätöihin. (Granfelt 2013, 209–210.) Vankien on yleisesti ottaen hankala saada asuntoa, sillä taustalla voi olla vuokravelkaa, häätöjä sekä maksuhäiriömerkintöjä, jotka usein ovat este vuokra-asunnon saamiselle. Yhteistyön merkitys järjestöjen, seurakuntien ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden kanssa korostuu. Esimerkiksi järjestöillä voi olla tukiasuntoja tai välivuokrattuja asuntoja niille, joilla on vaikeuksia saada asuntoa hankittua omatoimisesti. Pääasiallinen kohderyhmä ovat päihdeongelmaiset sekä vankilaustaiset henkilöt. (Granfelt 2013, 217–218.) Asunnottoman lyhytaikaisvangin tuomion aikana ei palvelutarpeisiin useinkaan pystytä vastaamaan, sillä vapaita asuntoja on hankala saada lyhyellä aikataululla edes yhteistyötoimijoiden kautta.

Tutkimushaastattelujen perusteella myös käytännön asioiden hoitamiseen, kuten taloudellisen tilanteen selvittämiseen sekä etuusasioiden järjestämiseen kaivattiin tukea. Laurilan ym. (2021) tutkimus osoittaa, että suurimmalla osalla lyhytaikaisvangeista pääasiallinen tulonlähde on toimeentulotuki, työmarkkinatuki tai eläke. Sakkovankien osalta heikko taloudellinen tilanne on ollut yksi pääsyy sakkojen maksamatta jättämiseen. (Laurila, Linderborg, Tyni, Aaltonen & Lähteenmäki 2021, 137.) Taloudelliset ongelmat koskettavat valtaosaa vangeista. Puutteelliset taidot raha-asioiden hoidossa voivat olla taustatekijänä rikolliselle toiminnalle sekä päihteiden käytölle. Vastaavasti päihteidenkäyttö ja rikollisuus voivat osaltaan hankaloittaa talousasioista huolehtimista.

Päihtyneisyys tai huono terveydellinen yleistila voivat aiheuttaa vankilaan saapumisen vaiheessa tarvetta erityisjärjestelyille. Päihtyneet vangit sijoitetaan tarkkailuun ja tavallisesti voinnin seuranta jää vankilan henkilökunnan vastuulle. (Laurila

ym. 2021, 136.) Tämän tutkimuksen tulosten perusteella Huittisten osastollakin on tarvetta vankien voinnin seurannalle erityisesti tuomioiden alkuvaiheessa ja tarpeet tunnistetaan myös henkilökunnan keskuudessa. Päihtyneenä saapuvien vankien osalta huomioidaan terveydentilaa kokonaisvaltaisesti, esimerkiksi vieroitusoireiden sekä kramppeja vuoksi.

Vankiloissa toteutettavan päihdehoidon vastuu kuuluu pääasiallisesti Vankiterveydenhuollolle. Päihdehoito sisältää muun muassa vieroitus- ja katkaisuhoidon sekä opioidiriippuvaisten korvaushoidon järjestämisen (Tyni 2015, 17). Vieroitusoireet ovat tyypillisiä vankeuden alkuvaiheen haasteita, joihin vangit tarvitsevat Vankiterveydenhuollon palveluja. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella lyhytaikaisvangit kokevat saavansa apua ensivaiheen oireisiin, mutta muilta osin Vankiterveydenhuollon lääkityksen linjauksiin ollaan tyytymättömiä. Kun ottaa huomioon päihdeongelmien esiintyvyyden vankien keskuudessa, on ymmärrettävää, että Vankiterveydenhuolto pyrkii välttämään esimerkiksi keskushermostoon vaikuttavien lääkkeiden käyttöä vankeja hoidettaessa. Tyni (2015) nostaa väitöskirjassaan esiin, että päihdekuntoutus ja -valvonta puolestaan kuuluvat vankilan työntekijöiden vastuulle. Päihdekuntoutusta voidaan toteuttaa niin yksilötyönä kuin ryhmämuotoisestikin. Vankilan valvontahenkilöstö vastaa päihdeettömyyden valvonnasta päihdetestausten avulla. Avovankiloihin sijoitetut vangit sitoutuvat päihdeettömyyteen sekä satunnaisten päihdetestien ottamiseen. (Tyni 2015, 17.)

Päihdekuntoutuksen lisäksi muilla vankilan toiminnoilla pyritään parantamaan vankien valmiuksia rikoksettoman elämäntavan tavoitteluun. Tietyille rikollisryhmille on suunnattu rikoksen käsittelyyn keskittyviä ohjelmien toimintoja. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena puolestaan on ylläpitää arkielämän taitoja sekä sosiaalisia valmiuksia. Sen avulla voidaan pyrkiä valmentamaan vankeja vapautumiseen, tukemaan opiskeluihin tai työllistymiseen sekä parantamaan vuorovaikutuksellisia taitoja. (Tyni 2015, 17). Satakunnan vankilan Huittisten osastolla sosiaaliseen kuntoutukseen lukeutuvat vangeille järjestettävät digi- ja arjentaitokurssit. Viisipäiväisen digikurssin avulla vangit saavat opetusta muun muassa sähköiseen asiointiin eri virastoissa sekä yleisimpien tietokoneohjelmien käyttöön. Arjentaitokurssi puolestaan keskittyy arkipäivän toimintoihin liittyvien taitojen kartoittamiseen ja edistämiseen. Kurssin aikana vangit perehtyvät esimerkiksi

taloudellisten asioiden hoitamiseen, siivoamiseen sekä ruoanlaittoon. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella Huittisten osastolla on tarjolla monipuolista toimintaa vangeille ja rangaistusajan suunnitelman mukainen työskentely on mahdollista. Myös vuonna 2010 Huittisten osastolla tehdyn tutkimuksen mukaan vangit ovat olleet kohtalaisen tyytyväisiä laitoksen tarjoamaan toimintaan (Linderborg ym. 2012, 127).

Hallittu vapautuminen ja vapautumiseen valmistautuminen olivat myös tämän tutkimuksen tulosten perusteella lyhytaikaisvangeille tärkeitä seikkoja. Onnistunut vapautuminen miellettiin suunnitelmalliseksi sekä johdonmukaiseksi toiminnaksi, missä avoimella ja ajantasaisella vuorovaikutuksella oli oleellinen rooli. Keskeistä kuitenkin on, että vapautumistoimetkin perustuvat vangin yksilöllisiin tarpeisiin ja toiveisiin vapautumisen jälkeisestä palveluista. Asuntoasioiden kaltaisesti lyhyt vankeusaika tuo haasteensa myös hallitun vapautumisen järjestämiseen. Verkostoyhteistyötä käynnistettäessä vangin asuinkunnasta riippuen sosiaalityöntekijän nimeämiseenkin voi mennä niin paljon aikaa, ettei jatkumoa siviiliin saada tuomion aikana järjestettyä. Vapautumisen valmistelussakin paremmassa osassa ovat vangit, joiden elämäntilanne ennen tuomiolle saapumista on ollut vakaa. McNeillin (2012) tutkimuksen perusteella lyhytaikaisvangit, joiden rangaistusta edeltänyt aika siviilissä on ollut epävakaa esimerkiksi asunnottomuuden tai päihteiden käytön vuoksi, suhtautuvat vapautumiseensa varauksellisemmin ja jopa pelokkaammin. Asunnottomina vapautuvien vankien riski syyllistyä uusintarikollisuuteen on huomattavasti korkeampi muihin vankeihin verraten. (McNeill 2012, 22.)

6.3.3 Vankilan toiminta ja sen kehittäminen

Hyviä käytäntöjä tarkasteltaessa tulokset osoittivat, että Huittisten osaston henkilökunta kohtelee vankeja kunnioittavasti. Työntekijöiden ja vankien välinen vuorovaikutus koettiin pääosin sujuvaksi sekä vankien kohtelu asialliseksi. Positiivisena asiana mainittiin myös vankilan rento ilmapiiri. Vaikka vankilan ensisijainen tehtävä onkin pitää yllä turvallisuutta, niin kuntoutuksellisemman työotteen jalkauttaminen päivittäiseen toimintaan voi parhaimmillaan edistää työntekijöiden ja

vankien keskinäistä kommunikaatiota (Ylisassi ym. 2016, 87). Laitoksen toiminnan asiallisuus korostui myönteisenä myös Huittisten vankilassa vuonna 2010 tehdyssä tutkimuksessa (Linderborg ym. 2012, 127).

Työntekijöiden keskinäisten vastuujakojen selkeys nousi esiin haastateltavien vastauksista. Niin lyhytaikaisvangeilla kuin henkilökunnallakin oli kokemus siitä, että eri ammattiryhmien vastuut työtehtävien suhteen olivat selkeästi määriteltyjä ja vankeja oli helppo ohjata esimerkiksi rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden mukaiseen työskentelyyn erityishenkilöstön vastaanotoille. Tulosten perusteella lyhytaikaisvankien asioihin myös reagoitiin nopeasti. Työtehtävien selkeydestä huolimatta moniammatillisessa yhteistyössä ja tiedonkulussa koettiin kehitettävää. Vastauksissa korostui eri työntekijöiden eriävät toimintatavat saman asian tiimoilta sekä epäselvä informaatio. Tämän koettiin aiheuttavan hämmennystä niin vankien kuin työntekijöidenkin keskuudessa. Tiedonkulun haasteet ovat aiempienkin tutkimusten perusteella harmittavan yleisiä. Haasteita on koettu olevan vankilan sisäisessä tiedonkulussa ja erityisesti eri ammattiryhmien kesken (Laurila ym. 2021, 139).

Moniammatillisen yhteistyön toteuttamisessakin koettiin tämän tutkimuksen vastausten perusteella haasteita. Huittisten osastolla jokaisella vangilla tulisi olla nimettyä vastuuvirkamies, tavallisimmin valvontahenkilökuntaan kuuluva. Vastuuvirkamiehen tulisi tehdä omien vankiensä kanssa lähityötä ja ottaa mahdollisuuksien mukaan osaa vangin rangaistusaikaiseen työskentelyyn ja esimerkiksi koevapauden tai vapautumisen valmisteluun. Tämän tutkimuksen tuloksista nousi esiin, ettei vankeihin liittyvät tiedot aina kulje toivotulla tavalla työntekijältä toiselle eri ammattiryhmien välillä. Ylisassi ym. (2016) julkaisun perusteella moniammatillisen yhteistyön sujuvoittaminen sekä tiedonkulun parantaminen ovat tyypillisiä kehityskohteita vankilasta riippumatta. Toimintatapojen kehittäminen vaatisi kuitenkin uusia ajattelutapoja. Moniammatillisen yhteistyön parantamiseksi on mahdollisesti luovuttava siitä näkökulmasta, että vankien kuntoutuksen toteuttaminen kuuluu vain vankilan erityishenkilöstölle. (Ylisassi ym. 2016, 88.)

Vaikka moniammatillisen yhteistyön suhteen kaivattiin parannuksia, niin sakkoja lyhytaikaisvankiprojektin yhteydessä sen koettiin toimivan. Vankilaan saapu-

vien lyhytaikaisvankien vastaanotto-prosessin pitää toimia niin vartijoiden, erityis-henkilöstön kuin Vankiterveydenhuollon työntekijöidenkin osalta, jotta vanki on mahdollista saada sijoitettua ulkopuoliseen päihdekuntoutuslaitokseen vielä saman päivän aikana. Tulosten perusteella onnistuneita käytäntöjä on pystytty luomaan juuri moniammatillisen yhteistyön kautta, koska jokainen ammattiryhmä on tullut suunnitteluvaiheessa kuulluksi ja toimintaa on kehitetty sen perusteella. Sakko- ja lyhytaikaisvankiprojektin on koettu monipuolistaneen vankilan tarjoamia päihdepalveluja ja sen toivotaan pysyvän aktiivisessa käytössä myös varsinaisen hankeajan päättymisen jälkeen, kuten projektin alkuperäinen tarkoituskin on ollut (Rikosseuraamuslaitos 2021).

Toimivista käytännöistä huolimatta henkilökunnan resurssien riittävydestä nousi huoli. Sakko- ja lyhytaikaisvankiprojektissa on tällä hetkellä projektityöntekijä, mutta hankkeen päättymisen jälkeen toimintaa on tarkoitus jatkaa vankilan omien työntekijöiden kesken. Lyhytaikaisvankien tarpeisiin vastaamisen ohessa tulee kuitenkin huolehtia myös muiden vankien rangaistusaikaisesta työskentelystä, joten resurssien riittävyys herätti keskustelua. Nykyinen resursointi koettiin niukaksi ja esimerkiksi yllättävien sairaslomien johdosta työtehtävien priorisointia jouduttiin tekemään runsaasti. Tämän seurauksena monia asioita saatettiin hoitaa myöhässä tai asiat jäivät kokonaan tekemättä. Resurssien rajallisuuden koetaan vaikuttavan niin vartijoihin kuin muuhunkin henkilökuntaan.

Huittisten osaston kehittämiskohteita käsiteltäessä tämän tutkimuksen tuloksissa korostui päihdekuntoutusosaston toiminnan tarve. Huittisten osaston intensiivisen tulo- ja retkahdusosaston eli Intro-osaston toiminta on ollut korona-ajan poikkeusjärjestelyjen sekä rajallisten henkilöstöresurssien vuoksi useamman kuukauden ajan tauolla. Vankilan normaalitilanteessa ne vangit, jotka saapuvat siviilistä suorittamaan tuomiotaan ja antavat vankilaan tullessaan positiivisen päihde-seulan, on voitu sijoittaa Intro-osastolle käsittelemään päihdeongelmaansa. Osaston toiminnan tauko on näyttäytynyt vankilan arjessa siten, että päihdekuntoutusosastolle sijoittamisen sijasta positiivisen päihdetestituloksen antaneet vangit on sijoitettu vankilan työtoimintaan sekä asutettu muiden vankien kanssa samoihin sellisiin. Nykytilanne koetaan niin vankien kuin henkilökunnankin taolta kuormittavana. Intro-osaston toiminnan on koettu selkiyttävän laitoksen toi-

mintaa ja luovan turvallisemman vankilaympäristön, kun kyseisten vankien toiminta on ollut rajatumpaa. Tyni (2015) esittääkin, että vangeille järjestettävää toimintaa tulisi tarkastella kuntoutuksellisen vaikuttavuuden lisäksi myös hyvinvoinnin, terveydentilan ja turvallisuuden näkökulmasta. Päihdekuntoutusosaston toiminnan uudelleen käynnistämiseksi on siis tilastollisten perusteiden lisäksi myös käytännönläheiset perustelut. (Tyni 2015, 109.)

Lyhytaikaisvankien rangaistusaikaisiin opiskelumahdollisuuksiin kaivattiin parannuksia. Muutaman viikon tuomioita suorittavia vankeja ei ole tarkoituksenmukaista yrittää ohjata kouluttautumaan, mutta lyhytaikaisvankien tuomiot voivat olla kuukausiakin. Tulosten perusteella nousi esiin toive myös lyhytaikaisvangeille tarjottavista tuomion aikaisista koulutusmahdollisuuksista. Nykyisten toimintamallien perusteella lyhytaikaisvangeilla ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia osallistua opintojen edistämiseen, mitä pitkäaikaisvangeilla. Lyhytaikaisvankien koulutautumismahdollisuuksien parantaminen on noussut esiin myös Treblicockin (2011) tutkimuksessa. Lyhytaikaisvankien toimintaa tarkasteltaessa henkilökunta oli myöntänyt, että lyhyitä tuomioita suorittavien vankien sijoittaminen opintokursseille ei ole järkevää rajallisen paikkamäärän vuoksi (Treblicock 2011, 30). Koulutautumismahdollisuuksia pitäisi kuitenkin kehittää myös lyhytaikaisvankien tarpeita vastaaviksi.

6.4 Johtopäätökset ja kehittämissuhteet

Opinnäytetyössä selvitettiin, millaisia tavoitteita lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelmiin on kirjattu ja mitä muita palvelutarpeita vangeilla on vankeustuomioidensa aikana. Lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelma ja siihen kirjatut tavoitteet toimivat perustana vankeusaikaiselle työskentelylle, mutta vangit voivat kokea tarvitsevansa tukitoimia myös muiden asioiden hoitamiseen. Rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden koettiin liittyvän päihde-, asunto- ja etuusasioiden selvittämiseen ja hoitamiseen sekä kokonaisvaltaisen terveydentilan vakauttamiseen. Palvelutarpeina korostuivat myös vapautumisen valmisteluun liittyvät asiat, kuten tarvittavien kuntoutusjatkumoiden järjestämien esimerkiksi sosiaalitoimeen tai päihdepalveluihin.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli myös selvittää Satakunnan vankilan Huittisten osaston toimintojen suhteen hyviä käytäntöjä sekä kehittämiskohteita. Tuomioi- den pituuden koettiin haasteeksi laadukkaiden ja vangin henkilökohtaisia tarpeita vastaavien toimintojen toteuttamiseen. Vaikka aikaa on rajallisesti, tulisi silti lyhytaikaisvankien peruspalvelutarpeisiin pystyä kiinnittämään huomiota ja niitä tulisi edistää mahdollisuuksien mukaan. Tulosten perusteella on kuitenkin päätel- tävässä, että lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelmia pystytään edistä- mään Satakunnan vankilan Huittisten osastolla. Tulosten perusteella Huittisten osastolla vankien kohtaaminen, nopea reagointi vankien asioihin sekä vankien vaikutusmahdollisuudet koettiin toimiviksi osa-alueiksi. Tulokset osoittivat, että henkilökunnan vastuujaot olivat myös selkeät ja lyhytaikaisvankien sijoittaminen ulkopuolisiin päihdekuntoutuslaitoksiin oli sujuvaa.

Vankilan toiminnassa havaittiin kuitenkin kehitettävää. Erityisesti moniammatilli- sen yhteistyöhön ja tiedonkulkuun liittyen koettiin olevan haasteita. Kehittämis- kohteiksi miellettiin myös lyhytaikaisvankien opiskelumahdollisuuksien paranta- minen sekä vankilan päihdekuntoutusosaston toiminta. Seuraavaksi muutamia ehdotuksia vankilan kehittämistoimiksi tulosten perusteella esiin nousseisiin osa- alueisiin.

Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen

Tulosten mukaan moniammatillisen yhteistyön toteuttamisessa on puutteita. Olisi niin vankien kuin henkilökunnankin etu, että eri ammattiryhmien tekemät havain- not laitoksen arjen toiminnoista siirtyisivät työntekijältä toiselle. Optimaalinen me- netelmä olisi kokoontua säännöllisesti yhteen, jotta asioista pystyisi keskustele- maan kasvotusten. Valvontahenkilökunta tekee vuorotyötä ja erityishenkilöstö työskentelee pääosin virka-aikaan, joten esimerkiksi viikoittain tai kahdesti kuu- kaudessa järjestettäviin tapaamisiin pääsisi osallistumaan eri valvontatyöntekijät. Säännölliset yhteistyötapaamiset voisivat mahdollistaa laitostasolla laajemminkin toimintatapojen kehittymistä, kun selkeät rajaukset eri ammattiryhmien väliltä lie- venisivät.

Tiedonkulun kehittäminen

Moniammatillisen yhteistyön tavoin myös tiedonkulussa ilmeni kehitettävää. Tulosten perusteella vangit saattavat saada työntekijöiltä erilaista tietoa samaan aiheeseen liittyen, kun henkilökunta ei ole ollut ajantasaisista ohjeista tai toimintatavoista. Toisaalta toisinaan tieto muutoksista ei ole lainkaan tavoittanut asianosaisia. Laitostasolla voisi kiinnittää aiempaa enemmän huomiota siihen, että erityisesti päivittäisten työtehtävien hoitamisen kannalta oleelliset tiedot olisi helpposti saatavilla, esimerkiksi kirjallisena kahvihuoneen tai toimiston pöydällä siten, että tietosuojaan liittyvät seikat tulee kuitenkin huomioitua. Sähköinen tiedonsiirto esimerkiksi sähköpostitse tai digitaalisten yhteiskäytössä olevien kansioden kautta on tehokasta ja velvoittaa työntekijää olemaan tiedonhaussa aktiivinen, mutta esimerkiksi valvontahenkilökunnan edustajilla ei ole henkilökohtaista työpuhelinta tai -tietokonetta, jonka kautta viestit olisi mahdollista saada tietoonsa. Yhteiskäytössä olevilla tietokoneilla ei välttämättä työvuoron aikana ole mahdollista tehdä kuin vankitietojärjestelmään liittyviä merkintöjä. Myös vuorotyön epäsäännöllisyys vaikuttaa siihen, että sähköinen tiedottaminen ei tavoita tarvittavia henkilöitä, joten monikanavainen tiedottaminen takaisi päivittyvien ohjeiden paremman kattavuuden. Henkilökunnalle suunnatun tiedottamisen lisäksi myös vangit toivovat tiedonkulun selkiyttämistä sekä yhdenmukaistamista työntekijöiden välillä. Tältä osin moniammatillisen yhteistyön kehittämisellä voisi olla suoria vaikutuksia myös siihen, että eri ammattiryhmien edustajienkin toimintatavat olisivat yhteneväisempiä. Osaltaan säännölliset moniammatilliset palaverit mahdollistaisivat myös vankeihin liittyvien asioiden siirtymisen eri ammattiryhmien välillä.

Päihdekuntoutuksen osastotoiminnan kehittäminen

Intensiivisen tulo- ja retkahdusosaston toiminta on ollut tauolla koronarajoitusten sekä laitoksen resurssivajeen vuoksi. Intro-osaston toiminta koettiin tärkeäksi, joten toiminnan säännöllinen jatko tulisi turvata osaston toimintarakennetta kehittämällä. Aiemmin osaston toimintaa on ohjannut pääsääntöisesti vain yksi työntekijä. Jos vastuuta ryhmätoiminnan ohjaamisesta saisi jaettua useammalle työntekijälle, ei osaston toiminta olisi niin haavoittuvaa esimerkiksi työntekijävaihdosten vuoksi. Myös päihdekuntoutuksen osalta säännöllisyys, toimintojen vakiinnuttaminen sekä henkilöstön sitouttaminen tukisivat toiminnan jatkuvuutta.

Lyhytaikaisvankien tarpeiden huomiointi

Aiempien, ensisijaisesti henkilökunnan toimintaa kehittävien toimenpiteiden johdosta myös lyhytaikaisvankien tarpeiden huomiointi voi parantua. Silti heidän kanssaan tehtävän työskentelyn tehostaminen olisi tärkeää. Tuloksista nousi esiin lyhytaikaisvankien rangaistusajan tavoitteiden monimuotoisuus, mutta myös henkilöstöressurit. Vangit tekevät rangaistusajan suunnitelman mukaista työskentelyä pääasiallisesti erityistyöntekijöiden kanssa, vaikka suuren osan vankien palvelutarpeisiin liittyvistä asioinneista voisi hoitaa esimerkiksi oman vastuuvirkamiehen kanssa. Tämä vaatii osaltaan ajattelutavan muutosta siihen suuntaan, että kuntoutukselliset asiat eivät kuulu pelkästään erityishenkilöstölle, vaan myös valvontahenkilökunta voi esimerkiksi olla tukena varaamassa aikaa siviilin päihdekontaktiin tai velkaneuvojalle. Jotta toimintatapoihin saadaan muutoksia, niin varmasti alkuvaiheessa myös valvontahenkilökunnalta kaivataan aloitteellisuutta siihen, että ottavat yhteyttä omavankeihinsa.

Mielenterveyspalvelujen kehittäminen

Tulosten perusteella lyhytaikaisvangit saapuvat vankilaan huonokuntoisina. So-maattiseen vointiin liittyviä asioita on mahdollista hoitaa, mutta keinot psyykkisen voinnin vakauttamiseen ja tukemiseen koettiin puutteelliseksi sekä psykiatriseen hoitoon pääseminen ylipäätään vaikeaksi. Vankien terveydenhuolto tuomion aikana on Vankiterveydenhuollon vastuulla, joten Rikosseuraamuslaitoksen ja VTH:n tulisi yhdessä etsiä ratkaisuja sen suhteen, miten vankeusaikaisia mielen-terveyspalveluja olisi mahdollista kehittää. Psykkisesti huonokuntoiset vangit aiheuttavat vankilaolosuhteissa mittavan turvallisuusriskin ilman asianmukaista hoitokontaktia.

6.5 Jatkotutkimusaiheet

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin yleisesti lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelman tavoitteita sekä vankeusaikaista toimintaa. Mahdollisten moniammatillisen yhteistyön ja tiedonkulun parantamiseksi tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuutta olisi oleellista seurata erityisesti siitä näkökulmasta, miten lyhytaikaisvankien kanssa tehtävää työskentelyä on pystytty muutosten myötä kehittämään.

Jatkossa voisi olla hyödyllistä tarkastella vanki- ja työntekijänäkökulmia erillisinä kohteina. Tässä opinnäytetyössä tulokset yhdistettiin erityisesti haastateltujen vankien anonymiteetin säilymisen varmistamiseksi, sillä vankilan käyttöaste haastatteluhetkellä oli tavallista matalampi. Vankilähtöinen toimintojen tarkastelu voisi mahdollistaa kattavamman tiedon saamisen sekä auttaa kehittämään toimintaa aiempaa paremmin lyhytaikaisvankien tarpeita vastaaviksi. Vaikka aiemmat tutkimukset korostivat lyhytaikaisvankien tarpeiden poikkeavan muusta vankiväestöstä, niin aiheesta ei kuitenkaan löytynyt paljoakaan tutkimuksia.

LÄHTEET

Aaltio, I. & Puusa, A. 2020. Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Gaudeamus.

Armstrong, S. & Weaver, B. 2013. Persistent Punishment - User Views of Short Prison Sentences. *The Howard Journal of Criminal Justice* 52 (3), 285–305. Viitattu 2.10.2021. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/hojo.12015>

Crewe, B. Compliance in Prisons. 2013. Teoksessa Ugwudike, P. & Raynor, P. (toim.) 2013. What Works in Offender Compliance – International Perspectives and Evidence-Based Practice. New York: Palgrave Macmillan, 119–142.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Granfelt, R. 2013. Asumissosiaalinen työ rikosseuraamusalalla. Lähtökohtana asumissosiaalinen työ ja desistanssi. Teoksessa Hyväri, S. & Kainulainen, S. (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Tampere: Juvenes Print, 209–228.

Granfelt, R. 2017. Vankeuden värittäjä haastattelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 378–397.

Hartoneva, A., Mohell, U., Pajuoja, J. & Vartia, M. 2015. Yhdyskuntaseuraukset ja vankeus. Helsinki: Tietosanoma.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Keuruu: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 18. painos. Porvoo: Tammi.

Hoffman, O. & Mossberg, L. 2013. Ethical Issues in Prison Psychiatry in Sweden. Teoksessa Konrad, N., Völlm, B. & Weisstub, D. N. (toim.) 2013. Ethical Issues in Prison Psychiatry. E-kirja. Lontoo: Springer, 333–356. Vaatii käyttöoikeuden.

Johnson, R., Rocheleau, A. M. & Martin, A. B. 2017. Hard time – A fresh look at understanding and reforming the prison. 4. painos. E-kirja. Sussex: John Wiley & Sons Ltd. Vaatii käyttöoikeuden.

Jokinen, K. 2008. Miten laadullinen tutkimus vakuuttaa? Teoksessa Lempiäinen, K., Löytty, O. & Kinnunen, M. (toim.) 2008. Tutkijan kirja. Tampere: Vastapaino, 243–250.

Joukamaa, M. & työryhmä. 2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 29.9.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankoh-taista/julkaisut/risenjulkaisusarja/rikosseuraamusasiakkaidenterveystyokyky-jahoidontarve.html>

Kainulainen, S. 2021. Vankien elämään tyytyväisyys. Teoksessa Kainulainen, S. & Saari, J. (toim.) 2021. Suomalainen vanki: Arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa. E-kirja. Tampere: Vastapaino, 39–56.

Kainulainen, S. & Saari, J. (toim.) 2021. Suomalainen vanki: Arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa. Tampere: Vastapaino.

Kauhanen, J. 2021. Vankien koettu terveys. Teoksessa Kainulainen, S. & Saari, J. (toim.) 2021. Suomalainen vanki: Arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa. E-kirja. Tampere: Vastapaino, 61–83.

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: Sanoma Pro.

Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, R. (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uudistettu painos. Keuruu: PS-Kustannus, 73–87.

Kivivuori, J. & Linderborg, H. 2009. Lyhytaikaisvanki – Tutkimus lyhytaikaisvankien elinoloista, elämäkulusta ja rikollisuudesta. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2/2009. Helsinki: Hakapaino Oy.

Kurki, L. 2010. Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Teoksessa Kurki, L., Kurki-Suutarinen, M. & Taruvuori, K. 2010. Muurien sisällä – Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 133–212.

Kurki-Suutarinen, M. 2010. Kidutuksesta vankien elämönhallinnan edistämiseen. Teoksessa Kurki, L., Kurki-Suutarinen, M. & Taruvuori, K. 2010. Muurien sisällä – Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 21–58.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.

Laki Rikosseuraamuslaitoksesta. 27.11.2009/953.

Laurila, T., Linderborg, H., Tyni, S., Aaltonen, O-P. & Lähteenmäki, N. 2021. Sakon muuntorangaistuksen kuntoutukselliset mahdollisuudet. Tutkimus sakkovangeista ja sakon muuntorangaistuksesta 2010-luvulla. Viitattu 9.10.2021. <https://www.julkari.fi/handle/10024/141198>

Liimatainen, A., Rantala, K., Mäkipää, L. & Tyni, S. 2017. Porkkanaa ja keppiä – Rangaistusajan suunnitelmat osana vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Tutkimuksia 1/2017. Helsinki: Uni-grafia. Viitattu 2.8.2021. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/182418>

- Linderborg, H., Blomster, P., Tyni, S. & Muiluvuori, M-L. 2012. Laatu-aikaa vankilassa? Tutkimus vankilaelämän laatuun vaikuttavista tekijöistä. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2012. Viitattu 25.4.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/risenjulkaisusarja/laatu-aikaavankilassa.html>
- Linderborg, H. & Kivivuori, J. 2009. Lyhytaikaisvangit kriminaalipoliittisena ongelmaryhmänä. Haaste 4/2009, 18–21.
- Link, N. W. & Hamilton, L. K. 2017. The reciprocal lagged effects of substance use and recidivism in a prisoner reentry context. *Health and Justice* 5 (8). 1–14. Viitattu 3.10.2021. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5462665/>
- Lintonen, T. & Joukamaa, M. 2013. Suomalaisten vankien sairastavuus ja terveyspalvelujen käyttö. Teoksessa Niemelä, M. & Saari, J. (toim.) 2013. Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. Kelan tutkimusosasto, Teemakirja 10. Tampere: Juvenes Print, 62–79.
- Liskola, J., Putkonen, H., Vataja, R., Perälä, S-M., Vesterinen, K., Rapeli, P. & Niemelä, S. 2021. ADHD ja päihteet – Näin lääkitsen. *Lääkärelehti* 12-13/2021, 804–805.
- Maguire, M., Raynor, P., Vanstone, M. & Kynch, J. 2000. Voluntary After-Care and the Probation Service: A Case of Diminishing Responsibility. *The Howard Journal of Criminal Justice*. 39 (3). 234–248. Luettu 26.5.2021. Vaatii käyttöoikeuden. <https://onlinelibrary-wiley-com.libproxy.tuni.fi/doi/pdfdirect/10.1111/1468-2311.00166>.
- McNeill, Fergus. 2012. Four forms of ‘ofender’ rehabilitation: towards an interdisciplinary perspective. *Legal and Criminological Psychology* 17 (1), 18–36. Viitattu 2.10.2021. <http://eprints.gla.ac.uk/59166/>
- O’Connor, S., Bezeczky, Z., Moriarty, Y., Kalebic, N. & Taylor, P. J. 2020. Adjustment to short-term imprisonment under low prison staffing. *BJPsych Bulletin*. 44 (4), 139–144. Viitattu 10.10.2021. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/adjustment-short-term-imprisonment-under-low/docview/2427465612/se-2>
- Pajuoja, J. 2019. Rikosseuraamuslaitoksen toiminta- ja asiakasprosessien tulevaisuus. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2019:15. Viitattu 26.5.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-752-6>
- Piispa, M. & Lind, H. 2021. Taustalla rikos, edessä muutos – Suositukset viranomaisten saumattomalle yhteistyölle rikostaustaisten yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:3. Viitattu 26.5.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-844-8>
- Pitkänen, T., Kaskela, T., Tourunen, J. & Tyni, S. 2016. Päihdehoitoon hakeutuneiden rikollisuus – Rekisteri- ja hoitotietoihin perustuva seurantatutkimus vankusrangaistukseen tuomituista päihdehoidon asiakkaista. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2016. Viitattu 20.11.2020. <https://docplayer.fi/15953406-Paihdehoitoon-hakeutuneiden-rikollisuus.html>

Puusa, A. & Julkunen, S. 2020. Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Gaudeamus.

Puustjärvi, A., Voutilainen, A. & Pihlakoski, L. 2018. Mitä on adhd? Teoksessa Berggren, K. & Hämäläinen, J. (toim.) 2018. ADHD -käsikirja. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Reed, P., Alenazi, Y. & Potterton, F. 2009. Effect of time in prison on prisoners' use of coping strategies. *International Journal of Prisoner Health* 5 (1), 16–24. Viitattu 26.5.2021. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/effect-time-prison-on-prisoners-use-coping/docview/1272107642/se-2?accountid=14242>

Rikosseuraamuslaitos. 2019. Järjestys ja turvallisuus. Julkaistu 24.6.2019. Viitattu 25.2.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/jarjestys-jaturvallisuus.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2020a. Arvot ja strategia. Julkaistu 3.9.2020. Viitattu 29.9.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2020b. Rikosseuraamuslaitos. Julkaistu 14.1.2020. Viitattu 6.10.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2020c. Satakunnan vankila. Julkaistu 29.7.2020. Viitattu 25.2.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayeystiedot/vankilat/satakunnanvankila.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2020d. Strategiakartta 2020-2023. Viitattu 25.2.2021. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/risenasiakirjoja/uRujBYQ25/Strategia2020_2023_verkkoon.pdf

Rikosseuraamuslaitos. 2020e. Vankilat. Julkaistu 20.10.2020. Viitattu 25.2.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayeystiedot/vankilat.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2021. Sakko- ja lyhytaikaisvangit. Julkaistu 20.9.2021. Viitattu 29.9.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/hankkeet/siksak.html>

Saari, J. 2011. Hyvinvoinnin kentät. Teoksessa Saari, J. (toim.) 2011. Hyvinvointi – Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 33–78.

Suonpää, K., Ellonen, N., Aaltonen, M. & Tyni, S. 2021. Vankien sosiaalinen integraatio. Teoksessa Kainulainen, S. & Saari, J. (toim.) 2021. Suomalainen vanki: Arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa. Tampere: Vastapaino, 199–218.

Taruvuori, K. 2010. Arvoja ja elämänhallintaa vankilassa. Teoksessa Kurki, L., Kurki-Suutarinen, M. & Taruvuori, K. 2010. Muurien sisällä – Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 59–132.

Taxman, F. S. & Blasko, B. L. 2016. Rehabilitation and Treatment Programming. Teoksessa Huebner, B. M. & Bynum, T. S. (toim.) 2016. *The Handbook of Measurement Issues in Criminology and Criminal Justice*. West Sussex: Wiley Blackwell, 242–267.

Tietosuojalaki 5.12.2018/1050.

Trebilcock, J. 2011. No winners – The reality of short term prison sentences. Howard League for Penal Reform. London: The Howard League for Penal Reform. Viitattu 1.9.2021. <https://howardleague.org/wp-content/uploads/2016/03/No-Winners.pdf>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. E-kirja. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 12.4.2021. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Akateeminen väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2015. Julkaistu 7.2.2017. Viitattu 2.10.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/risenjulkaisusarja/vankeinhoidon-vaikuttavuus-onkokuntoutukselletilastollisiaperusteita.html>

Vankeuslaki 23.9.2005/767.

Vankiterveydenhuolto. n.d. Viitattu 5.10.2021. <https://vth.fi/>

Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. painos. Juva: PS-Kustannus.

Wuolijoki, T., Vartiainen, H., Aarnio, J., Von Gruenewaldt, V., Lintonen, T., Mattila, A., Viitanen, P. & Joukamaa, M. 2011. Sakkovangit ovat vangeista sairaimpia ja huono-osaisimpia. *Suomen Lääkärilehti* 44/2011, 3301–3306.

Ylisassi, H., Seppänen, L., Uusitalo, H., Kalavainen, S. & Piispanen, P. 2016. Aktivoiva lähityö – Vankiloiden valvonta- ja ohjaushenkilöstö vuorovaikutuksellista lähityötä kehittämässä. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 2/2016. Julkaistu 21.9.2016. Viitattu 2.10.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/risenjulkaisusarja/aktivoivalahityo.html>

LIITTEET

Liite 1. Opinnäytetyössä käytetyt alkuperäisartikkelit

Tutkimuksen tekijät, vuosi, julkaisukanava, maa	Tutkimuksen tarkoitus	Aineisto ja tutkimusmenetelmät	Keskeiset tulokset
Armstrong & Weaver. 2013. The Howard Journal of Criminal Justice. Englanti.	Tarkoitus saada tietoa lyhyiden vankeusrangaistusten ominaispiirteistä.	Puolistrukturoidut haastattelut 22 vangille.	Tutkimuksen mukaan lyhytaikaistuuomioita suorittavien vankien keskeisimpiä haasteita ovat erilaiset riippuvuudet sekä ongelmat perhesuhteissa. Joissakin tilanteissa vankeus tarjosi helpotusta siivilielämän ongelmiin mutta yleisesti ottaen vankeuden koettiin pahentavan asioiden tilaa.
Joukamaa & työryhmä. 2010. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja. Suomi.	Selvittää rikosseuraamusasiakkaiden terveydentila, sairastavuus sekä hoidontarve.	Määrällinen tutkimus. Otoksen muodostivat miesvangit (N = 309), naisvangit (N = 101), sakkovangit (N = 100), elinkautisvangit ja pakolaitokseen eristetyt (N= 100) ja yhdyskunta-seuraamusrangaistusta suorittavat (N = 101). Tutkimusmenetelminä kyselyt, sairaanhoitajien tekemät haastattelut, psykiatriset haastattelut sekä laboratorio- ja lääkärintutkimukset.	Vankien mielenterveyden häiriöt ja päihderiippuvuudet olivat yleisiä. Otoksen ikäjakauman huomioiden somaattiset sairaudet olivat yleisiä. Sakkovankien terveydentila osoittautui kokonaisuutena erittäin huonoksi ja päihdeongelmat korostuivat.
Kivivuori & Linderborg. 2009. Rikosseuraamusviraston julkaisuja. Suomi.	Kuvata määrällisen kyselyaineiston kautta lyhytaikaisvankien taustat, elinolot ja vankilakokemukset. Laadullisen aineiston kautta tutkimussisältöjä tarkasteltiin lähemmin.	Tutkimus yhdistää määrällisen aineiston tarkastelun laadulliseen tutkimukseen. Laadullisiin haastatteluihin osallistui 31 vankia.	Vangit ovat normaaliväestöön verrattuna sosiaalisesti huono-osaisia, joilla on sosiaalisia ja yksilökohtaisia ongelmia. Osalla vangeista rikosura on alkanut nuorena, osalla vasta myöhemmin aikuisuudessa. Keskeisimpiä vankien haasteita päihderiippuvuudet sekä käyttäytymisen ongelmat.
Laurila, Linderborg, Tyni, Aaltonen & Lähteenmäki. 2021. Yhteiskuntapolitiikka. Suomi.	Tarkoituksena kuvata sakkovankeusprosessia ja sakkovankeja sekä tarkastella vankeutta kuntouttavana prosessina.	Määrällinen ja laadullinen tutkimus. Määrällisen tutkimusosauuden pääaineistona vankitietojärjestelmään kirjatut vuosina 2011–2019 päättyneet vankeusjaksot (N = 11014). Laadullinen aineisto kerätty kuudesta suljetusta vankilasta haastattelemalla henkilökuntaa (N = 24) ja sakkovankeja (N = 22).	Sakkovangit ovat yleisesti ottaen yhteiskunnan huono-osaisimpia. Yleisimmät tuomioon johtaneet rikosnimikkeet olivat näpistys, pahoinpitely tai rattijuopumus. Yli puolet sakkovangeista saavat tuomion uudesta rikoksesta kolmen vuoden kuluessa tuomiolta vapautumisesta.
Liimatainen, Rantala, Mäkipää & Tyni. 2017. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Suomi.	Tarkastella rangaistusajan suunnitelmien laatimista, kohdentumista, toteutusta, seurantaa sekä vaikutuksia. Tavoitteena antaa monipuolinen kuva rangaistusajan suunnitelmiin liittyvistä prosesseista sekä mahdollisista ongelmakohdista.	Rekisteriaineiston määrällinen tutkimus. Aineistona vankitietojärjestelmästä kerätyt tiedot vuonna 2014 vapautuneista vangeista (N = 3011) sekä 13 vankilassa toteutettu lomakekysely (N = 268).	Rangaistusajan suunnitelmia laadittiin kattavasti, mutta lähes puolet perustui kirjalliseen materiaaliin ja tämän koettiin heikentävän suunnitelmien tarkoitusta. Osa avovankiloiden vastaajista koki osallistuneensa riittävästi suunnitelmien laadintaan ja koki ne riittävän yksilöllisiksi.

Linderborg, Blomster, Tyni & Muiluuvuori. 2012. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja. Suomi.	Tarkoituksena kartoittaa henkilökunnan ja vankien käsityksiä vankilaelämästä ja sen laadusta.	Määrällinen ja laadullinen tutkimus. Lomakeaineisto kerätty joulukuussa 2010 Haminan, Keravan, Oulun ja Satokunnan vankilasta. Määrällisessä tutkimusaineistossa 264 vastausta vangeilta ja 208 henkilökunnalta. Laadullinen aineisto kerätty teema- haastatteluin, joihin osallistui 15 vankia ja 16 työntekijää.	Lomakekyselyiden perusteella vangit ja henkilökunta kokivat vankeusajan laadullisesti tyydyttävänä. Vankilaturvallisuus näytettiin hyvänä sekä vankilan ilma- piiri pääasiassa kunnoittavana ja oikeudenmukaisena. Haasteita koettiin olevan päätöksenteossa ja vankien mahdollisuuksissa tulla kuulluksi. Vankiloiden ilma- piirien välillä koettiin olevan eroja. Henkilökunta oli tyytyväinen työn kautta saamaansa vastuuseen sekä turvallisuuden yllä- pitoon.
Link & Hamilton. 2017. Health and Justice. Yhdysvallat.	Tarkastella päihdeiden käytön, rikollisuuden sekä uusintarikollisuuden välisiä yhteyksiä.	Määrällinen seuranta- tutkimus, jossa tutkittiin miesvankeja (N = 1697) vapautumisen jälkeen.	Päihdeiden käyttö ja rikollisuus liittyivät toisiinsa. Päihdeidenkäytäjillä oli suurempi todennäköisyys uusintarikollisuuteen.
McNeill, F. 2012. Legal and Criminological Psychology. Englanti.	Selvittää vankien kuntouttamisen vaikutuksia.	Kirjallisuuskatsaus.	Vankien kokonaisvaltaisen kuntouttamisen toteuttaminen on tärkeää rikoksettoman elämäntavan tavoittelussa ja saavuttamisessa.
O'Connor, Bezczky., Moriarty, Kalebic & Taylor. 2020. BJPsych Bulletin. Englanti.	Tarkastella aikaista vankeusaikaa suhteessa henkilökuntamääriin.	Laadullinen tutkimus, aineisto kerätty haastattelemalla lyhytaikaisvankeja (N = 130) yksilöllisesti.	Rajalliset henkilökuntaresurssit vaikuttivat rangaistusajan toimintaan. Vankien tuomion aikaisina haasteina korostuivat mielenterveysongelmat sekä heikot vaikutusmahdollisuudet omiin asioihin.
Pitkänen, Kaskela, Tou- runen & Tyni. 2016. Ri- kosseuraamuslaitoksen julkaisuja. Suomi.	Tarkastella päihdehoidossa vuosien vuosien 1990 – 2009 välillä olleiden potilaiden vankeuteen johtanutta rikollisuutta sekä päihdeon- gelmaisten elämäntapaa.	Määrällinen tutki- mus, joka perustui henkilöistä saatuihin rekisteritietoihin (N = 10898).	Päihdehoidossa olleiden rikolli- suus oli yleistä. Tulosten perus- teella korostui tarve selvittää, oli- siko päihdehoitoon mahdollista lisätä resursseja sekä osaamista rikollisuuteen liittyvien kysymys- ten käsittelemiseksi.
Reed, Alenazi & Potter- ton. 2009. International Journal of Prisoner Health. Englanti.	Selvittää vankilaolosuhteiden ja vankeusaikojen pituuden vaikutuksia vangin ko- konaisvaltaiseen vointiin sekä selviytymisstrategioi- hin.	Aineisto koostui kah- desta ryhmästä – 100 miesvankia avo- vankilasta sekä 130 miesvankia korke- amman turvatason suljetusta vankilasta. Aineisto kerättiin ky- selylomakkeiden avulla.	Avolaitoksen lyhytaikaisvangit kaipasivat enemmän sosiaalista tukea pitkäaikaisvankeihin ver- rattuna. Myös lyhytaikais- ja pit- käaikaisvankien käyttämien sel- viytymisstrategioiden välillä oli eroja.
Trebilcock, J. 2011. The Howard League for Pen- al Reform. Englanti.	Tarkastella lyhytaikaisten vankeusrangaistusten to- teutumista vankien sekä henkilökunnan näkökul- mista.	Laadullinen tutki- mus, jossa haasta- teltiin 44 vankia sekä 25 henkilökunnan edustajaa, tämän li- säksi tietoja kerättiin myös sähköisten ky- selyjen avulla sidos- ryhmiltä.	Lyhytaikaisvankien uusintarikolli- suus on yleistä. Vankien tyypilli- siä ongelmia ovat päihderiippu- vuus, köyhyys sekä asunnotto- muus.
Tyni, S. 2015. Rikosseu- raamuslaitoksen julkai- suja. Suomi.	Kuvata vankien uusintari- kollisuutta sekä uusimisris- kin ennustettavuutta.	Tutkimus koostui useista erillisistä ja yhdistetyistä tutki- musaineistoista, jotka pohjautuivat muun muassa vanki- tietojärjestelmästä saatuihin tietoihin sekä muihin viran- omaisrekistereihin.	Vankilasta vapautuvien uusintari- kollisuus on yleistä. Vankilassa järjestettävän ohjelmatoiminnan avulla voidaan nähdä ainakin jonkin verran hyötyä rikollisen käyttäytymisen hallinnassa.

Liite 2. Haastattelurunko

Vangille

1. Ikä, tuomion pituus, pääasiallinen rikos, vankilakertaisuus
2. Rangaistusajan suunnitelman tavoitteet ja niiden toteutuminen, muut palvelutarpeet
3. Mitkä asiat mielestäsi toimivat lyhytaikaisvankien rangaistusaikaisessa työskentelyssä hyvin?
4. Millaisia haasteita rangaistusaikaisen työskentelyn toteutumisessa on?
5. Miten lyhytaikaisvankien rangaistusaikaisten tavoitteiden ja muiden palvelutarpeiden toteutumisesta voisi kehittää paremmaksi?

Työntekijälle

1. Ikä, ammatti, työkokemus Rikosseuraamuslaitoksella, muu työkokemus
2. Lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelman tavoitteet sekä muut palvelutarpeet
3. Mitkä asiat mielestäsi toimivat lyhytaikaisvankien rangaistusaikaisessa työskentelyssä hyvin?
4. Millaisia haasteita rangaistusaikaisen työskentelyn toteutumisessa on?
5. Miten lyhytaikaisvankien rangaistusaikaisten tavoitteiden ja muiden palvelutarpeiden toteutumisesta voisi kehittää paremmaksi?

Liite 3. Tiedote tutkimuksesta

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Tutkimus – Lyhytaikaisvangin rangaistusajan toiminta ja tarpeet – Vankien ja työntekijöiden näkökulmia

Pyydän Sinua osallistumaan tähän opinnäytetyöhön, jossa tutkitaan lyhytaikaisvankien rangaistusaikaisia toimintoja ja tarpeita sekä vankien että työntekijöiden näkökulmista. Opinnäytetyö tehdään, jotta lyhytaikaisvankien rangaistuksen aikaisia palveluja voitaisiin arvioida sekä kehittää. Sinua on pyydetty osallistumaan, koska suoritat lyhytaikaista tuomiota tai työskentelet lyhytaikaisia tuomioita suorittavien vankien kanssa. Pehdyttyäsi tähän tiedotteeseen Sinulle järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta. Jos päätät osallistua tutkimukseen, Sinulta pyydetään kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää lyhytaikaisvankien ja heidän kanssaan työskentelevien työntekijöiden näkökulmia siitä, miten lyhytaikaisvangin rangaistusajan suunnitelman mukaiset tavoitteet sekä muut tarpeet saadaan huomioitua tuomion aikana. Tarkoituksena on myös selvittää, mitä palveluja vankilassa tulisi tarjota lyhytaikaisvangeille tavoitteiden ja tarpeiden saavuttamiseksi. Tarkoituksena on selvittää, millaisia onnistuneita käytäntöjä tai kehittämistarpeita lyhytaikaisvangin rangaistusaikaisen työskentelyn toteuttamisessa on.

Tutkimuksen kulku

Tutkimukseen kerätään tietoa yksilöllisten teemahaastattelujen avulla, joiden tavoitteena on selvittää lyhytaikaisvankien sekä vankilan työntekijöiden näkemyksiä lyhytaikaisvankien rangaistusajan suunnitelman mukaisten tavoitteiden sekä muiden tarpeiden huomioimisesta sekä toteutumisesta. Tutkimuksen avulla on myös mahdollista löytää lyhytaikaisvankien palvelukokonaisuuden suhteen kehittämiskohteita sekä jo olemassa olevia hyviä käytäntöjä. Tutkimukseen haastatellaan sekä lyhytaikaisvankeja että heidän kanssaan vankilassa työskenteleviä henkilökunnan edustajia. Tutkimushaastattelun arvioitu kesto on noin 30 minuuttia. Haastattelut toteutetaan Satakunnan vankilan Huittisten osastolla.

Luottamuksellisuus, tietojen käsittely ja säilyttäminen

Sinulta kerättyjä tietoja käsitellään koko tutkimusprosessin ajan luottamuksellisesti ja henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön mukaisesti. Yksittäisille tutkimushenkilöille annetaan tunnuskoodi ja digitaalinen tutkimusaineisto säilytetään käyttäjätunnuksella ja salasananalla suojatulla muistitikulla, jota säilytetään lukitussa tilassa. Tutkimusaineistoa ei missään tutkimuksen vaiheessa luovuteta ulkopuolisille henkilöille tai tahoille. Tulokset analysoidaan koodattuna, jolloin yksittäinen henkilö ei ole tunnistettavissa. Lopulliset tutkimustulokset raportoidaan siten, ettei yksittäisten tutkittavien tunnistaminen ole mahdollista.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voit keskeyttää tutkimuksen syytä ilmoittamatta koska tahansa. Voit keskeyttää tutkimukseen osallistumisesi missä tahansa tutkimuksen vaiheessa ilman, että siitä koituu Sinulle minkäänlaista haittaa. Voit myös peruuttaa antamasi suostumuksen. Mikäli päätät peruuttaa suostumuksesi tai tutkimukseen osallistumisesi keskeyty jostakin muusta syystä, niin siihen mennessä kerättyjä tutkimustietoja käytetään tutkimusaineistossa.

Tutkimustulosten tiedottaminen

Tästä opinnäytetyöstä muodostetaan raportti, joka on tutkimuksen julkaisun jälkeen luettavissa Theseus -tietokannasta.

Lisätiedot

Lisätietoja tutkimuksesta saat pyydettäessä opinnäytetyön tekijältä.

Opinnäytetyön tekijän yhteystiedot

Niina Honkamäki
p. xxx-xxxxxxx
niina.honkamaki@tuni.fi

Liite 4. Tietoon perustuva suostumus

Lyhytaikaisvangin rangaistusajan toiminta ja tarpeet – Vankien ja työntekijöiden näkökulmia

Minut on pyydetty osallistumaan lyhytaikaisvangin rangaistusajan toimintaa ja tarpeita tarkastelemaan tieteelliseen tutkimukseen. Olen saanut sekä kirjallista että suullista tietoa tutkimuksesta. Olen myös saanut mahdollisuuden esittää tutkijalle kysymyksiä.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Ymmärrän, että minulla on oikeus kieltäytyä osallistumisesta tai perua suostumukseni milloin tahansa ilman erillistä syytä. Voin keskeyttää tutkimukseen osallistumiseni missä tutkimuksen vaiheessa tahansa ennen sen päättymistä eikä minulle koidu siitä haittaa. Mikäli päätän peruuttaa suostumukseni tai tutkimukseen osallistumiseni keskeytyy jostakin muusta syystä, niin siihen mennessä kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana muuta tutkimusaineistoa. Ymmärrän, että tutkimukseen antamani tietoja käsitellään luottamuksellisesti.

Allekirjoituksellani varmistan, että suostun osallistumaan tutkimukseen.

paikka ja aika

tutkittavan allekirjoitus

tutkittavan nimenselvennys

tutkijan allekirjoitus,
suostumuksen vastaanottaja

tutkijan nimenselvennys